

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., József tér 10.,
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve... 8 ft
Fél évre... 4 »
Negyedévre... 2 »
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Autonomiákról. — A zsidó földmivesképzés. Irta: *Komáromi Sándor*. — Kávéházban. Irta: *Gerő Ödön*. — Zangwill. Irta: *Pápai Béla*. — Magyarázatok az Ötkönyv hetiszakaszaihoz. Irta: *Dr. Jordán Sándor*. — Amire oly nagy szükségünk van, — megsz. Irta: *Szabolcsi Miksa*. — A Kozma-szobor. — Hírek. — Hirdetések.

A mellékleten: Gyöngyszemek a talmudból és midrásból. — Utón a Szentföldre. (*Jehuda Halévy* verse.) Fordította: *Makai Emil*. — A velencei kalmár. Irta: *Hoffmann Mór*. — Eszterka. (Szomorujáték.) Irta: *Dr. Phillipson Lajos*.

Naptár:

Vasárnap (1898. október 17.) 5659. Tisri hó 30-ika. Róschódes első napja.

Hétfő *Marchesvan* hó 1-je. Róschódes második napja.
Kedd 2-ika. Szerda 3-ika. Csütörtök 4-ike. Péntek 5-ike.
Szombat 6-ike. Hetiszidra: *Nóach* (Mózes I. könyve 6. fejezet 9. versétől a 11. fejezet végéig.) Haftora: »Ronni akoro ló-jolodo piczchi rinno v'czahali ló-cholo...« (Jezsaiás 54. fejezete kezdetétől az 55. fejezet 5. verséig.)

Autonomiákról.

Az »orthodox közvetítő bizottság« nevében annak elnöke »a hazai orthodox zsidósághoz« Róschassónóra egy *nyílt levelet* intézett, melyben *beszámolás* címén »a felekezeti közügyek jelenlegi állapotát« ismerteti. Elmondja: hogy a »megváltozott viszonyok folytán« az orthodox szervező alapszabályoknak bizonyos irányban való kiegészítése válik szükségessé; hogy ennek folytán egy rabbi-kollégium közreműködése mellett a »kiegészítés«-re szükséges módosításokat már elkészítette s egy emlékirat kapcsán fel is terjesztette a miniszteriumhoz azzal a kérelmével, hogy az a módosítások ellen netalán fennforgó észrevételeit tegye meg, *mielőtt* azok a hazai orthodox hitközségnek egybehivandó országos közgyűlése elé terjeszhetnének; hogy azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter a »benyújtott emlékirat érdemleges elintézését ez idő szerint foganatba venni nem óhajtja«, de a kongresszust sem szándékozik egybehívni, hanem a fennálló szabályrendeleteknek a változott viszonyokhoz képest való módosítását vette tervbe. De ebben az irányban is — így folytatja a közvetítő bizottság elnöke — »a kultuszminister csakis a felekezetnek általa kikért *hozzájárulása s meghallgatása** mellett kíván intézkedni felekezetünk ügyeiben« és ezért a közvetítő bizottság »köz-

vellenül a nagy ünnepek után értekezletre fogja egybehívni az országos képviselő-testületet a helyzet behatóbb ismertetése s netán szükséges határozatok végett«. — Ez a »nyílt levél« tartalma, s minthogy hitügyünk jelen állapota s mikénti fejlődése bennünket is érdekel, nem tehetjük, hogy a közvetítő bizottság elnökének ki nyilatkoztatásaihoz néhány megjegyzést ne fűzzünk.

Örömmel vesszük tudomásul a »nyílt levél«-ből, hogy az »orthodox közvetítő bizottság« felekezeti ügyeink jelen állapotát szintén tarthatatlannak ismeri föl. De abból a levélből sajnálatunkra azt is látjuk, hogy a közvetítő bizottság nem bír helyes érzéssel az iránt, hogy egy felekezet autonomiájának minő uton kell létesülnie. Mindaz, a mire a közvetítő bizottság eddigelé szerzett jogai tekintetében hivatkozhatik, Ó Fel-ségének 1871. évi október 22-én kelt legf. elhatározásából áll, a mely azonban nem tartalmaz egyebet, mint legkegyelmesebb felhatalmazást az 1871. évi november 15-én 26915. sz. a. kiadott körrendelet kibocsátására, a melylyel az orth. izr. szervező szabályzat a Rendelek Tára 1871. évfolyamába belekerült. Sem a körrendelet, sem a szervező szabályzat egy betűvel sem intézkedik arról, hogy ezt az orthodox szervező szabályzatot minő testület lesz feljogosítva megváltoztatni. Pedig egy felekezet autonomiájának létesítésénél az első fontos kérdés az: hogy minő módon alakítandó az a testület, a mely hivatva

* Ejnye! egészen a »náaszé venismá« elve szerint!?

A szedő.

legyen a felekezet egyházi alkotmányát megállapítani?

Ezenkívül még egy másik igen fontos körülmény iránt sem látszik tisztában lenni a közvetítő bizottság. A főfelügyeleti jogot ugyanis a kormány akképen gyakorolja a felekezetek autonómiájával szemben, hogy első sorban az autonóm felekezetnek arra hivatott közege megállapítja a szükségeseknek talált szabályzatokat és csak a szabályszerűen megállapított statutumokat teszi a kormány a főfelügyeleti jog erejénél fogva megvizsgálás tárgyává. A »nyílt levél« szerint pedig a közv. bizottság a miniszteriumhoz bemutatott egy szabályzatszervezetet előzetes észrevételezés végett, tehát az a kívánsága, hogy a kormány ezt a tervezetet már előbb felülvizsgálja, mintsem azt egy, az autonómia létesítésére hivatott testület megállapította volna.

Az orth. közv. bizottság ezen kívánsága merő képtelenség és ennél fogva egy cseppet sem csudálkozunk azon, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a »közvetítő bizottság« emlékiratának érdemébe belebocsátkozni nem kíván, a mint azt a bizottsági elnök »nyílt levél«-ében hiveivel tudatja. — Egészen más tekintet alá esik azonban az az emlékirat, a melyet az izraelita községkerületi elnökök a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez egy újabb kongresszus egybehívása tárgyában intéztek. *A kerületi elnökök törvényes alapon állanak:* a mint az Ő Felsége által szentesített kongresszusi szabályzatok azt köteletségüké teszik, bejelentették egy újabb kongresszus egybehívásának szükségét és, nehogy ez a kongresszus is meddő munkát végezzen, oly *törvényhozási intézkedés* megtételét is kérték, a mely felekezetünknek az önkormányzati jog körébe tartozó ügyek *sikeres* szabályozhatását biztosítsa. Ha tehát a »kerületi elnökök« emlékiratának elintézése késik, úgy ennek oka csupán az lehet, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter — a kerületi elnökök emlékiratának megfelelően — csakis a *törvényhozás hozzájárulásával* kívánja autonómiánkat rendezni, törvényhozási intézkedés megtételére azonban az időt még alkalmasnak nem találja.

Megengedjük, hogy a miniszter foglalkozhasson azzal a kérdéssel, vajjon a fennálló szabályok elégségesek-e arra, hogy a létesített hitközségi rend fenntartassék addig is, amíg az izraelita vallásfelekezet abba a helyzetbe nem jut, hogy ügyeit önmaga szabályozhatja.

Az izraelita vallásról szóló törvény ugyanis nem terjesztette ki az izraelitákra az 1868: LIII. t. cz. 24. §-ának hatályát, a mely azt rendeli, hogy: »új egyházgyülekezetek alakítása, a leányegyházaknak anyaegyházakká, vagy viszont ezek-

nek leányegyházakká átváltoztatása a vallásfelekezetek kizárólagos jogai közé tartozik«. Ennek oka ugyan abban rejlik, hogy gróf Csáky, a ki »az izraelita vallásról« szóló törvényjavaslatot a törvényhozás elé terjesztette, az izr. autonómia rendezését későbbi törvényhozási intézkedés számára tartotta fenn. De tény az, hogy ez idő szerint a zsidó felekezet a hitközségalakítás engedélyezésének jogával fölrüházva nincsen, hogy ezt a jogot tehát a recepczió után is a vallás- és közoktatásügyi miniszter gyakorolja, a míg a zsidó autonómia ügye rendezve nem lesz.

A mostani izraelita hitközségi rend jogalapját az 1885. évi 1924. és az 1888. évi 1191. eln. sz. a. kiadott kultuszminiszteri szabályrendeletek képezik, a melyek Ő Felségének legfelsőbb elhatározásai alapján lettek kibocsátva. E szabályrendeletek szerint a hitközség kriteriumát az »anyakönyvvezető rabbiság« képezi. Minthogy az állami anyakönyvvezetés nem képezheti többé a kormány engedélyezésének tárgyát, okvetlenül szükséges, hogy az izr. anyahitközség ismertető jele megváltoztassék.

Ha tehát nem volna kilátás rá, hogy a zsidóság hamarosan fog abba a helyzetbe jutni, hogy önkormányzati hatáskörébe tartozó összes ügyeit hiveire kötelező módon szabályozhatja, akkor multhatatlanul szükségesnek mutatkozik újabb megállapítása azoknak a szabályoknak, melyek szerint az izr. hitközségek alakítása és adminisztrációja eszközöltessék. És ezért hajlandók vagyunk hinni, hogy az »orthodox közvetítő bizottság« elnöke jól van informálva, midőn »nyílt levél«-ében azt mondja, hogy a miniszteriumban a fennálló »szabályok hézagait pótló intézkedés megtétele van tervbe véve«. Csakhogy e terv megvalósulása iránt kételyt támaszt bennünk a »nyílt levél« ama kitétele, miszerint a miniszterium a tervbe vett intézkedéseinek »csakis a felekezetnek általa kikért hozzájárulása és meghallgatása mellett« kíván eljárni.

Minthogy az 1868: LIII. t. cz. 24 §-a, melyre fenntebbrámutatunk, ez idő szerint felekezetünkre alkalmazást nem nyerhet, nem tagadhatjuk, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter az izraelita hitközségi ügyekre vonatkozó szabályrendeleteket a változott viszonyoknak megfelelően ideiglenesen módosíthatja. De ha a miniszter ez érdemben a *felekezetet* hallgatná meg, nem hiszszük, hogy léteznék ennek a felekezetnek egyetlenegy intéző férfia is, a ki azt az álláspontot foglalná el, hogy az immár »törvényesen bevett« izraelita hitfelekezet ügyei rendeleti uton szabályoztassanak. Minden önérzetes zsidótól azt a választ kapná a miniszter: hogy hazánkban, a törvényesen bevett vallásfelekezeteknél, ezeknek az ország törvényei

által elismert testületei állapítják meg az egyház alkotmányát és hogy e tekintetben a törvényesen bevett izraelita vallásfelekezet sem képezhet kivételt.

Ha tehát az »orthodox közvetítő bizottság« elnöke azért hívja egybe bizalmi férfit, hogy tőlük utmutatást kérjen magatartására nézve, melyet a fennálló szabályrendeleteknek »szándékba vett« módosítása kérdésében kövessen, akkor kár az utiköltségért. *Nem képzelhetjük azt az esetet, hogy »a felekezet hozzájárulása mellett« legyen ügyeinket szabályozó rendelet kibocsátható.* A menyiben a zsidó ügyek adminisztrációja újabb intézkedéseket tesz sürgősen szükségessé, a miniszter két út közül választhat: vagy kibocsátja — a felekezet megkérdezése nélkül és kizárólag az adminisztráció terén szerzett tapasztalatoknak megfelelően — a szükségeseknek talált rendeleteket saját hatáskörében úgy, amint ez az 1885. és 1888. években történt; vagy pedig mielőbb alkalmat nyújt az izraelita vallásfelekezetnek arra, hogy ez az ügyeit autonom hatáskörében hűveire kötelező módon szabályozhassa. Hogy a két eshetőség közül nekünk az utóbbi a kellemes, azt hangsúlyoznunk is fölösleges és ezért, midőn az »orthodox közvetítő bizottság« elnökének nyílt levele alkalmából autonomiánkra ügyet vetünk, részünkről csak annak a kívánatunknak adhatunk kifejezést, hogy a kultuszminiszter hova hamarabb érkezettnek lássa az időt annak a törvényhozási intézkedésnek a kieszközlésére, melynek alapján a *zsidó autonomia* végre valóssá válhasson.

A zsidó földmivesképzés.

A napilapokból arról értesülünk, hogy a kereskedelmi miniszter a földművelési miniszterrel egyetértőleg a magyar izr. kézmű- és földmívelési-egyesülethez intézett leiratában azt a kívánságát fejezte ki, hogy az egyesület, mely a kézművesképzés terén igazán szép eredményeket ért el, *zsidó földmívelők képzésére nagyobb mértékben törekedjék.*

A két miniszter ebben a kívánságban olyan óhaj-tást juttatott kifejezésre, amely majd egyidős magával a magyar izr. kézmű- és földmívelési-egyesülettel. Már az egyesület alapítói is azon voltak, hogy a magyar zsidóságot munkájával a röghöz kössék s hogy a zsidó felekezetű lakosság egy részét olyan munkába fogják, mely a többi lakosságnak 70%-át foglalkoztatja. Nagyon helyesen fölgondolták azt, hogy abnormis állapot, amikor — mint pl. a fővárosra nézve statisztikai adatok igazolják még most is, — felekezetünk hívei egyes kereset-ágakat csaknem egészen lefoglalnak, míg másokban alig van hírük-hamvuk. Sem társadalmi, sem gazdasági szempontból nem kívánatos, hogy az erők egy-egy kiválasztott

térre vessék magukat, míg másokat egészen elhanyagolnak. Az erőkkel való okszerű gazdálkodás, a nemzeti és a felekezeti szempont egyaránt megkövetelik, hogy mindenütt ott legyünk; de sehol sem olyan számmal, hogy az erők *egymást* legyenek kénytelenek ellensúlyozni vagy fölemészteni.

Eleink törekvései nagy részt olyan akadályokba ütköztek, melyeket láb alól eltenni nem rajtuk mulott; Mikor az izr. kézmű- és földmívelési-egyesület alapvető munkálatai folytak, ingatlant zsidó még nem szerezhetett s a czéhrendszer, a régi czéhprivilegiumok azt is megnehezítették, hogy a zsidóhitű kézműves pályára lépjen. Ez azonban nem riasztotta vissza az egyesület vezetőit attól, hogy munkához lássanak és arra törekedjenek, hogy az akkor igazán kikerülhetetlennek tetsző akadályokat elhárítsák az utból. Ma mások a közviszonyok, a felekezetközi állapotok. Ma az emancipáció 3 évtizedes s a recepció 3 éves multja után jóformán minden szociális vállalkozásunk elé csak olyan nehézségek gördülhetnek, a melyeknek elosztása, megszüntetése már *minmagunknak is hatalmunkban áll.*

Mindenért, a mit társadalmi uton elérni akarunk, és el nem érünk — ma pusztán önmagunkat, erélytelenségünket, összetartásunk hiányát, vagy tanácstalan, tétova voltunkat okolhatjuk.

De hisz nem általánosságokat akarunk itt mondani.

Előttünk lebeg egy kérdés, régi, több évtizedes kérdés. Az, hogy mit csináljunk a zsidó földmives-képzés terén? A felől, hogy ez irányban valamit tenni kell, tisztában vannak mindenek és ha nem volnának tisztában, ime, ott van már s utalunk is rája, a kereskedelmi, és földmívelésügyi minisztereknek együttesen kifejezett mementója.

Való igaz, hogy annak szükséges voltát, a mit a két miniszter mond, érzik a kézmű- és földmívelési egyesület vezetői is; az »Egyenlőség« pedig évek óta hangoztatja. Két vagy három közgyűlésen az egyesület elnöke és mások is kifejezték, hogy a zsidó földmivesképzés dolgát dűlőre kell vinni. Tudomásunk szerint egy albizottságot is megbíztak, hogy tegyen javaslatokat. . . De azért a sok beszédnek máig sincs positiv eredménye s a két miniszter leiratát megint csak kiadták — a bizottságnak

Ismerjük a nehézségeket, melyek a kérdés megoldásának útját állják, ezekről vagy egy fél éve irtunk már; ám lelkiösmeretesen véve a dolgot, azt is meg kell mondanunk, hogy semmiben sem látjuk indokolva azt, miképpen a nagy közönséget az egyesület részéről máig is tájékozatlanul hagyják a felől, hogy a zsidó földmivesképzés dolgában mért nem lehet még csak propositiókat sem tenni?

Annyi minta, annyi szakmunka és tapasztalat áll rendelkezésre, hogy a késlekedés — érthetetlen.

Az intencziókkal, úgy hisszük és ezt joggal hihetjük, tisztában vannak. Zsidó földmiveseket akarnak képezni, az bizonyos. Tehát nem gazdasági akademikusokat

és nem is közepesmiveltsgü gazdákat. A cél, melyet az iparosképzésnél is követ az egyesület, itt is csak az, hogy kisebb iskolai intelligenciájú ifjúságunkat nehezebb földmives munkára fogják, nemcsak testi munkára, hanem szellemire is. Tehát nem csak gyakorlati kiképzést kívánának adni a növendékeknek, hanem elméletit is. Erre való az iskola és ilyen okszerű gazdálkodásra képesített kigazdákra van szüksége az országnak.

Ennyire, úgy véljük, megállapodottak a nézetek, ami természetesen nem zárja ki azt, hogy az ilyen legalsóbb foku földmivesképezés helyett az arra hivatottakat — bizonyos csekély arányban — magasabb kiképzésben részesítsék. Hiszen a kézműves növendékek közül már művészeket is képeztettek.

A zsidó földmivesképezés, ha azt a fokát tartjuk szem előtt, melyet itt jellemeztünk, természetesen csak iskolában történhetik.

Ilyen iskola van az országban, ha jól tudjuk — 14. Ezen iskolákat azonban — ha a felekezeti szempontoktól eltekintünk is — igénybe már csak azért is alig vehetjük, mert az ezekbe való fölvétel a szakbavágó gyakorlati ismeretek bizonyos fokát föltételezi, ami annál az anyagnál, melyből a zsidó földmivesek veendő, alig található. Leghelyesebbnek látszik tehát a zsidó földmivesek kiképzésére ennek céljaihoz szabott felekezeti iskolát létesíteni. Az ilyen iskolák, maguk az államiak is, nagyobbreszt bérelt földeken dolgoznak. Valami rengeteg befektetés tehát nem kell. Igaz, hogy felekezeti földmives iskola most nincs az országban. De volt. Az első ilyen szervezett iskolánk, melyet Tessedik Sámuel ev. lelkész vezetett, felekezeti volt s a negyvenes években a nagykörösi ref. egyház is állított földmives iskolát. Amit több mint jó egy századdal ezelőtt az evangélikusok és jó félszázaddal ezelőtt a reformátusok meg tudtak tenni, arra ma a zsidó felekezetnek is képesnek kell lennie.

A zsidó földmivesképezés növendék-anyagát, amint már egy izben kifejtettük, mi leginkább az árvák közül szeretnők venni, már csak azért is, mivel így az anyagi terhek több intézmény között oszolhatnának meg és az egy intézmény két célt szolgálhatna.

A földmivesképezésnek ez a módja nem új, nálunk sem. A Fellenberg-féle hofwyli (Svajcz) nevelő intézet mintájára már a negyvenes években nyitottak Zeleméren (Hajdu megye) földmives iskolát, melyben árvafiukat parasztgazdákká kepeztek. A hetvenes években pedig Rákospalotán, Istvánteleken nyitottak árvafiuk számára földmives és kertésziskolát, amely ma, a »budapesti gyermek-menhely egyesület« kertészképzője. A német zsidóknak már van is gazdasági árvaházuk. A francziáknál plane általában külön gazdasági iskola-faj a gazdasági árvaház (orphelinats agricoles.) Minta tehát van elég itthon és másutt is.

De lehetnek s tudjuk, vannak is, akiknek a gazdasági árvaház, vagy a földmives iskola nem megy a fejébe, mert a gazdasági iskolák eredményeit elégteleneknek tart-

ják, s mert úgy képzelik, hogy az árvák másutt, mint az Andrassy-uton nem lakhatnak, a mezőgazdaságot pedig nyáron éppen csak látniok szabad, mint a lipótvárosi előkelőségeknek.

Ezeknek a bajára is van orvosság: az egyes gazdasági ágak iskolái. Ilyen speciális gazdasági iskola Magyarországon még alig van (tejgazdasági iskola), de Német és Franciaországban szélteben-hosszában virágozik. A szentföldi zsidó kolóniák is nagyobbára eféle speciális gazdasági iskolázás produktumai. Ha az ugynevezett faji képességeket tekintjük, azt a faji képességet, melyet a szétszóratás századai neveltek a zsidó felekezettükbe, akkor ezek a speciális iskolák azok, amelyekre a több természetes eszü és kereskedői hajlamokkal telített zsidóságot leginkább rá lehetne kapadni. Sokan azt hiszik, t. i. hogy kigazda, földmives csak akkor lehet az ember, ha mint béres kezdi és nagyon félnek a kis- és nagybéresektől. Hát ne tessék béreseket csinálni — ha nem megy s ha nem tetszik. A kertészet, a gyümölcs-termelés, szőlészet, méhészet, baromfitenyésztés, komló-termelés (Németországban vannak összefűzött sörfőző és gazdasági iskolák is), selyemtenyésztés olyan gazdasági ágak, amelyekhez nem kell béreskedés s olyan ágai a mezőgazdaságnak, amelyek hazánkban még nem érték el a fejlődésnek azt a fokát, melyet elérniök kell. Meg van azonfelül az az előnyök is, hogy a gazdasági fejlődés jövőjéből igen nagy rész jut rájuk. Tessék ezekből többet egyesíteni és belőlük és velük csinálni meg a zsidó földmivesképezést! Az ilyen gazdasági ágakban képzett földmives képzőnek ráadásul az az előnye is megvan, hogy nem kell hozzája olyan erős testalkatu ifjúság s annyi befektetés, mint magtermeléshez és az állattenyésztéshez.

Abból az alkalomból, hogy a kereskedelmi és földmivelésügyi miniszterek nagyobb mértékü földmivesképezést sürgettek a magyar izr. kézmű és földmivelési egyesülettől, szükségesnek tartottuk ezeket elmondani, hogy a kérdéssel foglalkozóknak egy kis anyagot adjunk a gondolkodásra és a félszázad óta vajudó ügy megoldására serkentsünk.

Komáromi Sándor.

A kávéházban.

Nem tudtam arra a kérdésre felelni, hogy micsoda törvény vagy szabály küld annyi zsidóasszonyt a kávéházba. Pedig komolyan tudakolták olyanok, akik majdhogy ethnografiai sajtáságnak nem tartották azt a kávéházban ülést. Azt mondtam, hogy a reakció természeti törvényének hódol az a sok zsidó nő, aki egész délután és egész családjával a kávéházban lebzsel. A hosszu, sok százados otthonülés kihivta a nyilvánosságot. A szük szobába bevetődött a nagy világ ragyogása és kicsalagatta az asszonyt. Odakint nem találja meg azt hívogató ragyogást és be kell érnie a surrogatumával: beül a kávéházba, ahol sokan vannak, s ahol senki sincs otthon, ahonnan sokat látni s hallhatni.

Abban a hosszú sok ezer éves időben, amelyben a zsidó asszony odahaza ült, nagyon kíváncsivá lett. Semmit se látott abból, ami a házon kívül történik, az pedig, amit meghallott róla, szomorúságos volt. A férjének arcza barázdái, titkolózó sóhajtásai, ijedező fáradt tekintete beszélték el neki, hogy odakint a házon kívül mik történnek. Nagyon jó volt meghuzódni a szűk szobában, a keskeny otthonban, a hová nem érnek a földiek villámai, mert elhárítja őket a nagy villámhárító: a férj. Hanem azért el-elgondolkozott rajta, hogy tulajdonképen micsoda eők járhatnak ott kívül, a hol olyan nagy a gyűlölség? Valami ijedős, gyáva és mégis mohó kíváncsiság pislogott folyton az asszony lelke mélyén. A pislogásból azután egyszerre lobbanás lett, a mikor az asszony végre kijöhetett a házból és csak úgy járhatott-kellhetett akár az ura. És kérte, követelte a világot, hamar az egész világot, amely addig titokzatos és tilalmas volt számára. Látni és hallani és tudni mindent, a mi kint az utcán és még kijebb a nagy világban történik!

Az otthon melegét kioltotta a nagy világ bűbája. A szűk kis szoba hívogatása nem bír meg a csalogató bumberdővel, amelylyel a nyilvánosság csábítgat. Eleget ültünk odahaza, amikor az otthonunk nem is a várunk, hanem a menekülő-barlangunk volt, most kimegyünk oda, ahol a minden történik.

A nagy világnak hozzáférhető kivonata a kávéház, ahol mindenki odahaza van és még sincs otthon senki, a hová mindenki bemehet, ahová minden hír eljut, ahol mindenkivel találkozhatunk, anélkül, hogy egymáshoz járnánk. A kis zsidónak kíváncsi felesége a nagy világból nem is kaphat egyebet, csak ezt a surrogátumot. Ezt azután alaposan kihasználja. Az otthonától is ellop valamelyes időt, a családi életből is elcsip egy-két órát, s ott tölti az új fórumokon, a mi oszlopcsarnokainkban, a nyilvánosságnak kényelmesen berendezett templomai-ban, hogy kipótolja az anyák és ösanyák mulasztásait, akik nem tudták soha, hogy mik, hol, miért és mely eszközök által történnek.

A kávéház pedig mégis csak az utcának része. Ez a hely, ahová mindenki mehet, ahol mindenkinek egyforma a jussa, mégis csak utca. Az utcára pedig senki se huzdolkozik. Csak végigmegyünk rajta, de ne lakjunk benne. A zsidó asszony, aki keserves időkben megtanulta, micsoda üdvösséges hely az az otthon, ne feledje azt a sok vigasztaló boldogságot, amely az otthonából áradt, azért az élvezetért, a melylyel az utca és a kávéháza szolgál neki. Valamikor a férje csak loppal járhatott ezen az utcán, mert üldözte a gúny és a gyűlölség, a gond és a keserűség. De este haza vánszorgott a kis szobába, és úgy érezte, hogy az erő forrásához tért vissza. Az otthon és a család volt a törtétekért vigasztalója és a történőkre bátorítója. Az otthon volt a vigasztalása és az otthon volt a misszió küldője. Bolond zsidó asszony, aki annyit köszönhet az otthonnak, mért hogy most üresen hagyja? Hogy a hidege elriaszsa azt, akin ek

melegségre van benne szüksége. Aki királynéja voltál a háznak, mért döntödt romba a királyságot? És mért fosztod szét azt az illuziót, hogy királyság volt az a szegény meglegedettség. Hogy az anya sem őrzi az otthon szent-ségét, az otthont a család is csak négy fal közé ékelt szobának tartja.

Olyannak, a mely szűk és hideg és kényelemmel nem szolgál. Kimegy tehát világga; az ág elválnak a törzsetől, a levél lehullik az ágáról. Mire való az ősz hervadása, mikor a nyár még olyan sokáig meleg lehetne?

...Hogy hatodnap este besötétedett, kiragyogott a szépséges szombat. Csillagragyogással, gyertya sugárzással, boldog emberek szemécsillogásával. A gyötrődött ember szivéről elszállt a gond, olyan könnyen, mint a napmelegtől az eső párai. A nyomasztó nagy köszikla, hogy semmivé lett, a csudatékony szombattól, s az élet utolsó rabszolgájából milyen dicsőséges király lett a szobában, ahol a két égő gyertya lángját megáldja a boldogságos királyasszony!... Hol vannak a királyságaid, hová lettek a szombatjaid, szegény gyötrődött ember? A királyné elment a kávéházba olyan törzsvendégnek, akivel a pinceszér komázik. Neked mind megmaradtak a hétköznapjaid, de elveszett a szombatod. A Szép Menyasszony már nem keres föl... nincs, aki fogadja; a szoba, a melybe beköszönhetne, hideg és sötét s a szivekben, a melyek üdvözölhetnék, sem nagyobb a melegség. Mindenki a kávéházba ment, mert odahaza már nincs otthon. A detronizált király pedig már nem is tudja, hogy volt valamikor földje, birodalma, hatalma és tekintélye.

Gerő Ödön.

Zangwill Izrael.

Ez a név nem egészen ismeretlen a magyar zsidók előtt sem, mint a hogy ismeretes is minden művelt ember előtt, a ki figyelemmel kíséri a nyugoti irodalmakat; de maga az ember, a ki e nevet viseli, az író, a kit hírnévvél övez, jócskán kívül esik a nálunk ismeretes emberek és írók lajstromán. Ime tehát: Zangwill Izrael egyike a legelőkelőbb angol íróknak, még pedig olyan, a ki nemcsak vallására nézve, hanem irodalmi működésének súlypontját tekintve is, zsidó.

És ez teszi megkülönböztető tulajdonságát és ez indokolja, hogy ezen a helyen külön foglalkozzunk vele. Mert Zangwill jóformán egyedül áll a jelenkori irodalomban, — egyedül annak a révén, hogy par excellence zsidó író. Korántsem faji sajátosságokat vagy valami speciális irodalmi szellemet értsünk e jelzés alatt, hanem más valamit — azt t. i., hogy zsidó tárgyakat dolgoz fel a zsidókkal szemben való méltányosság érdekében. Nagy író vagy legalább: híres író akárhányat találunk a jelenkori irodalom harczosai között, a kik zsidó vallásuk; de Zangwill-on kívül szinte egyet se, a ki tárgyaira nézve is zsidó volna. Hogy ilyet találjunk az első-rangu írók között legalább is D'Israeli-ig kell visszamennünk, aki ugyan kivetkezett ősei vallásából, de mint Lord Beaconsfieldnek is politikai regényeiben akárhány-szor megragadta az alkalmat, hogy zsidókkal foglalkozzék és a zsidóknak a kultura körül szerzett érdemei iránt az igazságos méltánylást hallassa.

Kizárólag a zsidók kritikáját — az elismerést, a hol érdem van reá és a gáncsolást, a hol elkel — választotta írói munkássága tartalmának Zangwill. Még fiatal ember — ugy harminczöt év körül van — de fényes tolla, termékeny elméje immár a modern írók elsői közé emelték és amily dicsőségére vált neki magának a tehetsége, annyira lekötözte egyszersmind a zsidókat azzal a bátor harczczal, amit értük küzdött és azzal a szimpáthiával, amit sok helyen számukra megszerzett.

Zangwill körülbelül tíz év előtt lépett ki az irodalmi porondra. Ekkor jelent meg a londoni könyvpiaczon egy excentrikus könyv, mely nagy feltűnést keltett. *The premier and the Painter* volt a czime. Nem volt regény, de nem volt röpirat sem, — egyáltalában olyan könyv volt, melyet nem igen lehetett az irodalmi műformák valamelyikébe besorozni. Volt benne mindenből valami: a novellából, a politikai munkából, a fantasztikus meséből és a naturalista dokumentumokat összegező erkölcs-rajzból és volt benne mindenekfelett sok szellemesség, szípkázó ötlet, találó megfigyelés... A könyv szerzője gyanánt J. Freeman Bell szerepelt, de nem soká tartott, míg kiszűlt, hogy ez a név csak álnév. Lewis Cohen és Izrael Zangwill rejtőztek alatta, a »*Jews Free School Bell lane*» iskola két tanítója, a kik az intézet címéből állították össze írói nevüket.

A sajtóságos könyv megjelenése után Zangwill odahagyta a tanítói pályát és egészen az irodalomra adta magát. Ebben az időben még tapogatózott, mignem megtalálta azt az utat, melyen a nagysághoz haladhatott. Eleinte azzal forgácsolta munkaerejét, hogy egy *Ariel* című élelclapot szerkesztett, a mi azonban nem igen járt sikerrel. Írt azután egy pár apróbb dolgot, de a nagy siker még mindig nem követtkezett el, míg végre megírta és kiadta első önálló nagy művét: *Children of the Ghetto*.

Ettől a könyvtől datálódik Zangwill hirneve és nagysága. A *Ghetto gyermekei* egy csapással meghódították a közönséget az író számára. Zangwill nagy és fényes írói erényekről tesz tanúságot e könyvben. A zsidó-élet mélyes ismerete párosult suggestív leíró képességgel; élcz és humor bőven ömlik e könyvben, mely nem egyszer keserű igazságokat mond a zsidóknak, de amelyben mindvégig ott lüktet a meleg és megértő rokonszenv, melylyel az író hitsorsosai iránt viseltetik. E mellett pompás galleria-gyűjteménye életteljes, elevenségtől duzzadó alakoknak, — sőt Zangwill tehetsége éppen ebben a részben alkotott legnagyobbat. Egyes alakjai elfeledhetetlenül vésődnek az olvasó emlékezetébe: — oly adománynyal ruházta fel a természet e tekintetben Zangwill-t, hogy ez egyének megalkotásában szinte Dickenszel vetekszik...

E könyv nagy sikere megmulatta Zangwillnak, hogy mely uton haladjon. És következtek többi könyvei: *The King of Schnorrers* meg a *The master*, melyeken ugyan kissé romantikus máz ömlik végig, de a melyek bővelkednek Zangwill írói előnyeiben. Erős és originális alkotások, éles kritika és meleg szeretet művei, melyek megszilárdították Zangwill népszerűségét és a fiatal írói a Hell Caine, Mrs. Ward meg a többi elsőrangú mai angol regényíró sorába iktatták.

Az utóbbi években Zangwill szelleme erős evolúción ment keresztül. Belejutott a sionista eszmék gőzkörébe és odaszegődik a sionista ábrándok zászlója alá. Most is Amerikában jár, hogy ott felolvasásokat tartson és ezekkel a sionizmusnak szerézzen proselytákat. E lapokon már több ízben volt szó a sionizmusról és

bőséges érveléssel volt kimutatva e mozgalom veszélyessége és a czélok hiabavalóságaa. Ám ha elítéljük is a sionizmust, megérthető, hogy Zangwill oda jutott, hogy e tanok hívője legyen. Kiválóan a zsidókkal, elkülönítetten a zsidókkal foglalkozva, logikus következmény, hogy elméje az elkülönítő zsidó eszmék lejtőjére jutott. És éppen ebből a szempontból emelhetnénk gáncsolást Zangwill irodalmi munkássága ellen. Nem tartjuk követendő példának, hogy egy író, úgy mint ő, csak zsidókkal foglalkozzék, mert ez szellemében bizonyos egyoldalúságot szül és separatisztikus eszmékre vezet. Ám ha nem kívánjuk is, hogy íróink Zangwill nyomdokain haladjanak, ő neki magának az a jogczime az elismerésre, hogy kitűnő tollal és előkelő elmével maradandó becsű munkákkal szolgálta a zsidókkal szemben való igazságszolgáltatás ügyét, sőt még sionizmusát is megbocsájthatjuk, mert ez sugalmazta legújabb könyvet a *The Dreamers of the Ghetto*-t, melyben a ghetto álmodozóinak, költőinek és bölcsészeinek állított szép emléket. Erről a könyvről azonban már volt alkalmunk szólni, — ez a czikk szolgáljon az akkor mondottak kiegészítésére.

Pápai Béla.

Magyarázatok az Ötkönyv hetiszakaszaihoz.

II.

Noach.

»*Mondd meg az igazat, betörök — az ablakodat.*
(*Prédikáló paptársaim figyelmébe ajánlva.*)

Genesis 6, 16. »*Világosságot csinálj a bárkának.*»

Mifele világítása lehetett Noé bárkájának? Rasi erre két nézetet közöl. Némelyek szerint Noé *ablakot* csinált a bárkára, némelyek szerint csillogó *drágakövet* alkalmazott és ez közvetítte a világosságot. Így, minden indokolás nélkül kissé furcsának tűnik ez a nézeteltérés. Egy szellemes rabbi egyszer saját keserves tapasztalatai alapján igen talpraesetten kommentálta a két nézetet: Nem tudom szerzőjét megnevezni; még gyermekkoromban halottam. Nevezzük a »rajeczi magid«-nak, a kinek közzsájon forgó tréfás, ötletes írásmagyarázatai egész kis irodalmat képeznének, ha össze volnának gyűjtve.

Egyszer a szószékről az ő hiveinek nagyon keserű pirulákat adogatott be, még pedig az obligát czukorpor és ostya nélkül; kemény, burkolatlan tizenhárommázsás igazságokat döngött feléjük, hogy csakugy rengett belé a templom; ostorozta vallástalanságukat, hibáikat. De aztán be is következett a reakció. Szombaton éjjel *melave demalke* után — a gyengébb olvasók kedvéért talán nem fölösleges elmondani, hogy a *melave demalke*nek nevezik a szombat esti bucsulakomát, melylyel a távozó királynőt, a szombatot, mintegy elkísérik; ősrégi, állítólag még Dávid király idejéből származó szokás — tehát már jóval éjjel után (mert *melave demalke*kor még hosszabb dinom-dánomot szoktak csapni, mint a szombati lakomán) — oda vonultak testületileg a rabbi rozoga lakása elé, ahol az igazmondásért betörték, nem ugyan a fejét, mely akkor már a vánkosok közt épen arról álmodozott, hogy az ő mai dorgatoriuma mennyire hatott és mennyire megjavította híveit, de igenis betörték lakószobájának összes ablakait. A rabbi, midőn felébredt, meg se mozczott. Eszébe juthatott Jeremiás prófeta, akit még jobban üldöztek az igazmondásért és Mózes, a ki felkiáltott: »Mit csináljak e néppel? Kevés híja, hogy meg nem köveznek«. (Exod. 17, 4.) Hanem megfordult a másik oldalára és gondolkodott — a jövő heti derásáról.

Meg is jött a jó ötlet. A következő szombaton — épen Noach hetiszakasa voltsoron — ismét neki fogott, persze enyhébb hangon, és így kezdte: »Kedves hiveim! Nagy köszönettel tartozom nektek. Mióta élek, sokat gondolkoztam a felett, mi lehet annak a két nézetnek az alapja, hogy Noé ablakot, vagy drága köveket alkalmazott e a bárkára? Sohasem bírtam megfejteni, de most már értem«. És elmagyarázta nekik, hogy Noé felől régi bölcséink közt még más tekintetben is volt nézeteltérés. A biblia e szavait »Noé igazságos, feddhetetlen férfiú volt nemzedékében« némelyek Noé dicséretére magyarázzák, hogy t. i. az ő romlott nemzedékében is igazságos férfiúnak maradt meg, hát még ha Ábrahám korában élt volna. Némelyek pedig rejtett gáncsot és kicsinylést látnak e szavakban Noé ellen. Csak az ő nemzedékében, romlott emberek közt, lehetett őt igazságosnak mondani, de pl. Ábrahám korában számba sem vették volna. (1. Rasi Gen. 6. 9.) Ugy látszik, ez utóbbi nézet az igazi, mert ha Noé csakugyan oly abszolút, nemcsak relativ igazságos, feddhetetlen férfiú volt, akkor felmerül a kérdés, miért engedte kortársait, a vizözön nemzedékét annyira elfajulni? Miért nem dorgálta hibáikat, miért nem utasította rendre és nem térítette a jó utra, mint később Ábrahám az ő kortársait?

Csak egy esetben lehetne Noét a titkos bűnrészeség, vagy legalább a kötelességmulasztás és hallgatóság jóváhagyás gyanújától tisztázni, ha t. i. az ő kortársai oly vadak voltak, hogy midőn hibáikat felsorolta és rendre utasította őket, a leplezetlen igazmondásért annyira megharagudtak, hogy még az ablakait is beverték. Ez esetben menthető Noé tartózkodása, ha még oly szent volt is, mint Ábrahám.

Az a két rendbeli nézetkülönbség tehát — Noé egyéniségéről és bárkájának megvilágításáról — szorosan összefügg egymással és egymást indokolja: azon nézet szerint, hogy Noé nem volt valóban őszinte, igazságos ember, tehát nem is törődött kortársai bűneivel, bátran csinálhatott a bárkára egyszerű üvegablakot, nem féltette senkitől, mert magába fojtotta az igaz szót; de a másik nézet szerint, igenis feddhetetlen volt Noé és mint Ábrahám kortársa még nagyobb lett volna, tehát kétségtelenül igyekezett kortársait oktatni és jó utra téríteni igazmondása által, akkor bizony a bárkára csak drága köveket, erős anyagot kellett alkalmaznia világításul, mert az egyszerű ablaktáblákat betörték volna, még mielőtt a bárkába vonult.

Nekem — így végzé a magid — ez a nézet tetszik az igaznak már a heti szakasz első verséből is: Életh toldosz Noach:

Olyan volt a Noé nemzedéke.

Noach is csadik:

Hogy a ki békében hagyott egy igazságos embert, a ki csak fejét vagy ablakát nem törte be az igazmondásért.

Tómim hójó bedórószov:

Azt már tökéletes jámbor embernek tartották abban a korban.

Tanulság: Ne fojtsuk magunkba az igazság szavát, de hirdessük szeliden, kiméletesen; mert a zsidó papok dominiumaiból nem igen jutna — drága kövekre.

Dr. Jordán Sándor,
fogarasi megyés rabbi.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végén lejár, szintugy azokat, kiknek előfizetése már elébb járt le, tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési árak:

Egész évre	8 frt — kr.
Fél évre	4 » — »
Negyed évre	2 » — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

Egész évre	7 frt — kr.
Fél évre	3 » 50 »
Negyed évre	1 » 75 »

Ujjonnan belépő előfizetőknek megküldjük lord Beaconsfieldnek (D'Israeli)

A MESSIÁS,

Breier Eduárd

Az ó-budai bachur

czimű, lapunkban megjelent regényeket és Philippsonnak lapunkban most folyó,

„Eszterka”

czimű szomorujátékának eddig megjelent folytatásait.

Az „Eggenlőség”

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Józseftér 10.

H i r e k.

Amire oly nagy szükségünk van, — meglesz.

Egyik-másik olvasó tán nevetni is fog azon, amit én itt kérdezni akarok és azt fogja mondani, hogy olyan kérdés az, mint mikor valaki azon tűnődne, hogy hogy is van az, hogy a szegény embernek kevés a pénze? Hisz azért szegény ember, mert kevés a pénze. Nos, tévedni méltóztatik. Az én kérdésem csak külsőleg hasonlít ehez a bolond kérdéshez és ön tisztelt olvasó, ki tartalmilag is annak mondja, egyszetüen nem gondolkodott a dolog fölött. Az én kérdésem az, hogy mi annak a magyarázata, hogy csak hitetlen zsidók térnek ki? Hallom a feleletet: hisz azért tér ki, mert hitetlen? Bocsánat, ez az első pillanatra helyesnek látszik, de ha gondolkodik az ember, azt találja, hogy nem más, mint feje tetejére állított logika.

Hivő zsidó, ugy-e, nem tér ki? — Persze, hogy nem. — Nem tér ki, mert hisz. Nos, én azt mondom neked, hogy a hívő zsidó kitérése még logikaibb valami volna, mint a hitetlen zsidónak ilyen cselekedete.

Nézzünk meg csak közelebbről egy olyan hitet cserélő hitetlen zsidót. Nem hisz. Nem tud hinni, azt mondja. Amiért az apák szenvedtek — mert hisz segíthettek volna magukon könnyen; csak egy szót kellett mondaniok és vége szakadt volna minden sanyargatás-

nak, üldözésnek, máglyának, ghettonak, sárga foltnak, gúnynak, megvetésnek, — amiért tehát apái oly soká oly kimondhatatlanul sokat szenvedtek, az őt nem lelkesítheti. Az ő filozófiája előtt pozdorjává válik kinyilatkoztatás, isteni törvény, tradíció, ő mindezekben nem hihet. Nem tehet róla, de ő nem hihet; egyáltalán nem hisz. Az ő gondolkodása nincs berendezve ilyenek befogadására, ő emanczipált szellem, Freigeist, szabadgondolkodó, hagyjanak hát neki békét ilyes félekkel. Ez, egészben véve, jogosult álláspont. Nem osztjuk, sajnáljuk a hinni nem tudót, de végtére is szabad kell hogy legyen nemcsak a hit, de a nem-hívés is. De egyszer csak ime, mi történik. Az én hitiszonyban szenvedő, talpig szabadgondolkodó zsidóm, tiszta hitetlenségből hirtelen odaáll és vallomást tesz *hinni* sokkal nehezebb dolgokról, mint aminőket eddig hinni nem tudott. Mert hát azt nem tagadja senki, hogy *cselekedni* több cselekedni valója van ugyan a zsidónak, lévén a zsidó vallás a cselekedés vallása, *hinni* azonban végtelenül könnyebb a zsidók tételeit a keresztény dogmáknál. Akinek esze ágaskodott az ellen, hogy higgye az Egyistent, kinyilatkoztatást, hogy fogadhatja be azt a hitet — mert erről nyilvánosan és ünnepélyesen vallomást kell tennie, — hogy Istennek fia született halandó asszonytól, hogy az az asszony leány maradt azután is, hogy az Isten fiát aztán emberek megölték, meg is halt, de feltámadt és tanított. Hogy Isten fia, Isten maga és az isteni szent lélek három ugyan, de egy, osztatlan egy. Mindezt meg sok más hiszi az én zsidóm, pusztán azért, mert hinni szegény nem tud.

Értik már, kérem, az én kérdésemet: miért tér ki épen a *hitetlen* zsidó? Hisz végtelen messzebbre áll a kereszténységtől, mint a hívő, mint a vallásos zsidó? Mert hinni nem tud, abból csak az következik hogy nem hisz; de hogy *mert* hinni nem tud, azért még sokkal nehezebbet higgyen és higgyen idegenek apáinak, míg a saját apáinak hinni nem tudott, az csak nem logika.

Ha a keresztény vallás olyan vallás volna, mely hitet nem kíván, vagy legalább kevesebb hitet kíván, még érteném a dolgot; de ez nemcsak, hogy nem áll, hanem tény az, hogy a hitetlen ember, még ha budhista is, vagy mohamedán, jóval távolabb áll a kereszténységtől, mint a zsidóságtól; ha az a hitetlen plane még zsidó is, a logikának valóságos tótágast kell állania, midőn el akarja fogadtatni velünk azt, hogy azért tért ki a hitetlen zsidó, *mert* hitetlen.

Én szerintem mindezeknél fogva a hitetlen zsidó nem azért tér ki, mert hitetlen. Hát miért? kérdezik. Megadnám a feleletet, ha — magam tettem volna le a kaucziót az »Egyenlőség« ért. A mások pénzére az ember jobban tartozik vigyázni, mint a saját magáéra. Őszintén szólva, tartok egy új sajtópörtől; a feleletet azért adja meg ki-ki magának.

Egyet azonban meg kell állapítani. Azt az egyet, hogy a hit, hogy a vallásos érzés, hogy a kegyelet ha-

talmas ellensúlyozói mindazoknak az érdekeknek, mik a hitetlent a vallásosra bírják. Hogy állhatott volna meg különben Izrael a mai napig és hogy magyarázhatnók meg különben azt, hogy vallásos zsidó ki nem tér soha.

A facit tehát az, hogy akik nem adnak hitet gyermekeiknek, vagy akik gyermekeik vallásos érzésére sulyt nem fektetnek, többnyire vallásosra készítik elő azokat.

De ki adhatja a gyermeknek a hitet, ha nem az anya? ki gyujthatja meg a gyermek lelkében a világitó, melegítő, de sohasem emésztő tüzet, ha nem az anya? ki plántálhatja a fogékony, tiszta gyermekszívbe a magasztos kegyeletet, a felemelő és boldogító lelkesedni tudást, ha nem az anya? Csakhogy ép itt a bökkenő. A zsidó nő távolról sem az a hitének, mije pl. a katolikus asszony, katolikus lány, ki hitének oszlopa, vára, legfőbb támassza és erőssége.

A zsidó nő és különösen a jómódu zsidó nő, kevés kivétellel, fagyasztó közönyt tanusít apái, anyái hite iránt. Izrael vallása emanczipálta legelőször a nőt; Mózes tana adott neki lelket, emelte ki a rabszolga-viszonyból, engedett neki akaratot, egyenjogusította a férfival, megadván neki az örökölhetési jogot, mit más népeknél csak ezredekkel később ért el a nő; de eltekintve ettől, semmiféle népe nem szült még jobb és odaadóbb, tán nagyon is odaadó férjeket, szeretőbb és áldozatkészebb apákat, mint Izrael. Izrael asszonyainak már ezért is csüngniök kellene Izrael hitén; de nem csak, hogy nem csüngenek, de sokan valóságos ellenszenvvel viseltetnek iránta.

És ezen még csak nem is csodálkozunk.

A »jőnevelésű« modern és jómódu zsidónő nem szeretheti apái hitét, nem csünghet Izrael vallásán, melyről csak azt tudja, a mit fölöle a katolikus, vagy protestáns, franczia, angol, sveiczi vagy norddeutsche nevelőnőtől hallott. Mert hisz magából az elegáns zsidó házból számüzve őseink hite, Izrael szelleme.

Csak lelkes zsidó nevelőnök segítségével hódíthatjuk vissza ezt az osztályt. Igen, igen, csakhogy intézetet, mely ilyen nevelőnőket nevelne, csak azok segítségével állíthatunk föl, kik, mert közömböseket hitünk iránt, ilyen intézetnek a szükségét el nem ösmerik; ép azok segítségével, kiknek gyermekeit vissza akarjuk hódítani Izraelnek. Circulus vitiosus, melyből kivezető utat nem láttunk és a melyről csak azért irunk most, mert *váratlanul megjött a segély*, megjött egy nagy zsidó asszony részéről, Őtöle, kitől már oly sok segély jött.

Geréuti Hirsch Clara báróné, a ki világot fölölelő jötevésben, még halhatatlan, páratlan férjén is tultesz, ez a dicső nagy asszony, ki csak pár hét előtt örök időkre biztosította a pesti izr. nőgyelet egyik árvaházát, 700.000 koronás alapítványt téven le a magyar kultusz-miniszteriumban; az az egyetlen asszony, aki még ma is havi tízezer frtot küld Budapestre a szegények és szükölködők részére, felekezetre és nemzetiségre való különbség nélkül,

— hogy a múlt hónapban eichhorni birtokán betegeskedett, magához kérette a pesti izr. nőegylet érdemes titkárát, *Forrai Gábor* vasuti felügyelő urat, ki szerencsés volt két napig maradhatni a páratlan asszony közelében és ki azzal az örömhírrrel tért haza, hogy rövid idő múlva valóvá válik jótékony nőegyesületünk ama vágya, hogy *leányárvaháza új épületbe költözhessen*, olyanba, melyben *megfelelő helyet talál az alapítandó zsidó nevelőnőképző intézet is*, mely főképen az árvaházból veszi majd tanítványait. Az új árvaházzal testet ölt majd a zsidó nevelőnőképző intézet, annyi lelkes hívő szívből jövő vágya. Áldassék érte minden korok legnagyobb jóltevője, kire büszke Izrael és büszke az egész emberiség.

Szabolosi Miksa.

— **A Kozmaszobor-alap gyűjtése** érdekében előző számunkban cikket tettünk közzé, amelynek — tekintve *Kozma Sándornak* ama érdemeit, melyeket a felekezet, nehéz napokra emlékezve, soha el nem feledhet — hamar megnyilatkozott a hatása. Már a hét első felében jött néhány adomány, részben egyenesen hozzánk, részben a gyűjtés vezetőjéhez, *Katona Béla* főügyész helyetteshez. Bár *Kozma Sándornak*, a magyar ügyészi kar megteremtőjének, szobrot emelni egyáltalán nem felekezeti ügy, hitfeleink a mi felszólalásunk nélkül is tudták, mivel tartoznak a magyar igazságszolgáltatás nagy halottja emlékének. Sokan legjobbaink közül már előbb adakoztak a *Kozma-szoborra* tekintélyes summákat, de inkább csak a fővárosban. Nem mondhatjuk, hogy a vidék egészen elmaradt volna; de viszonylag csekély számban és jelentéktelenebb összegekkel járult a nemes akcióhoz. Ezért a vidékre kívántunk mi hatni, mikor előző számunkban a kérdéses cikket közzé tettük s örömmel látjuk, hogy czélt értünk, mert sokan talán tudomással sem bírták a *Kozmaszobor-alapra* folyó gyűjtésekről. Hogy a főváros zsidósága milyen mértékben vett részt az adakozásban, annak jellemzéseül ide iktatjuk *Baumgarten Izidor* dr. miniszteri osztálytanácsos gyűjtőivének jegyzéseit: Ezen az iven jegyezték: *Baumgarten Izidor* dr. 100 frt, *Baumgarten Károly* 50 frt, *Kohner Adolf* fiai 100 frt, *Deutsch Ignác* fiai 100 frt, *Schreiber D.* és fiai 100 frt, *Weinmann Fülöp* dr. 30 frt, *csetei Herczog Péter* 50 frt, *Ádler Ádám* fia 50 frt, *csepei Weisz Manfréd* 30 frt, *Gompercz Károly* 50 frt, *Neuschloss Emil* 30 frt, *Brüll Ignác* dr. 20 frt, *Lánczy Leó* 100 frt, *Jellinek Arthur* dr. 50 frt, *Budapesti közuti vasut* 100 frt, *haraszi Jellinek Henrik* 100 frt, *Trebitsch Ignác* 20 frt, *Basch Gyula* dr. 20 frt, *Bamberger Béla* dr. 20 frt, *Székely Miksa* dr. 50 frt, *Perl Soma* dr. 10 frt, *Neuman Antal* és *Sándor* drok 15 frt, *Wellis Vilmos* dr. 20 frt, *Baumgarten Henrik* 10 frt, *Levy József* dr. 10 frt, *Berczeli György* 10 frt. Ez együtt 1245 frt. Az adakozók között találjuk továbbá a következőket: *Mezei Mór* dr. 100 frt, *Markbreit Sándor* 50 frt, *gelsei Guttman Vilmos* 100 frt, *Schlesinger és Pollakovics* 20 frt, *Friedmann Bernát* dr. 50 frt, *Roth Dezső* dr. (Mezőkövesd) 10 frt, *Singer és Wolfner* 15 frt, *Fried Vilmos* dr. 25 frt, *Baronyi Arthur* 20 frt, *Ormódy Vilmos* 100 frt, *Reiner Zsigmond* dr. 20 frt, *Weisz Berthold* 50 frt, *Sámuel Lázár* dr. 10 frt, *Wolfner Tivadar* 25 frt, *Fayer László* 5 frt, *Bácskai Albert* dr. 25 frt, *Neuschloss Marczell* 10 frt. Kisebb summa is sok van. Az tehát, ha valaki nem adhat akkora összeget, minőket itt kimutattunk, senkit vissza ne riasszon. Ha valaki gyűjteni akar, ivet e czélra annak *Katona Béla* főügyész-helyettes (Budapest, igaz-

ságügyi palota) szívesen küld; csak kérni tessék. Múlt heti cikkünk folytán a hét derekáig a gyűjtés vezetőjéhez a következő adományok folytak be:

Miskolci izr. hitközség.	26 frt.
<i>Kunfi Adolf</i> Kaposvár	5 „
<i>Kellermann Fülöp</i> (Futtak)	2 „
Az Egyenlőséghez küldte be adományát <i>Löwy Adolf</i> (S.-A.-Ujhely)	3 „
Ehhez hozzá adva az Egyenlőség által küldött	10 „
Osszesen	45 frt.

A *Kozma-szobor* alapra már eddig érkezett, de még ki nem mutatott és később beérkező adományokat az Egyenlőség következő számaiban nyilvánosan nyugtázzuk.

— **A pesti izr. hitközség választása.** A három-éves ciklus befejeződén, pesti izr. hitközség f. október hó 23-án választja meg képviselői egy részét. A 201 képviselői tag közül 94 nem esik választás alá, megválasztandó tehát 107 tag. Természetes, hogy a volt képviselők közül többeket fognak újból megválasztani, de azért új elemek is belé fognak kerülni a képviselőbe, annál is inkább, mert több hely teljesen szabaddá vált. A választás az említett napon reggel 9 órától este 6 óráig fog tartani. Szavazhat 6615 tag, ennyi ugyanis az ország első hitközségének bekebelezett, az aktív és passzív választási joggal fölruházott tagja (az adófizető, de be nem kebelezett tagok száma meghaladja a 13 ezret). A választást vezető bizottság 20 tagból áll, 10-et a képviselőlet designált még az évi közgyűlésen és 10-et a 45 tagból álló választmány. Ez a bizottság elnökeül *Tenczer Pált*, alelnökül *Keppich Lipót*ot és jegyzőül dr. *Neumann Antalt* választotta. Ha a 107 tag megválasztatott, azok a most választás alá nem kerülő 94 taggal együtt, vagy egy hétre rá megválasztják a maguk kebléből a választmány ama részét (több mint a felét), mely most választás alá esik és megválasztják egyszersmind az 5 előjárót és a hitközség fejét, az elnököt. A választmányt-illetőleg nincs kizárva némi változás, míg az előjáróságot és elnököt illetőleg, kik annyi sikerrel és annyi önzetlenséggel és odaadással vezették eddig a hitközséget, — körülbelül bizonyos, hogy a választás csak megerősítése lesz az eddigi vezereknek, kik a hitközség bizalmára mindenképpen rászolgáltak.

— **50,000 frt.** A bécsi zsidók, az osztrák császár jubileuma alkalmából tudvalevőleg aggod menedékházat létesítenek. A szükséges összeget gyűjtés útján szerzik be s az ehhez való hozzájárulásra *Hirsch* bárónét is fölkérték. A bárónéhoz, a ki most Párisban, a hova morvaországi birtokáról vitték, nagy betegen fekszik — természetesen nem hiába fordultak. Válasza — mely csak most jut tudomásra — újabb fejedelmi adományt jelent. *Kerek ötvenezer forintot*, a melyből 6 ágyalapítvány leszen létesítendő.

— **Csinos hitközségi adók.** A bécsi hitközség emelni akarja tagjai adóját és e végből a német hitközségektől adatokat kért arra nézve, hogy ott a tagok mennyi adót fizetnek. A beszolgáltatott adatok között főleg a berliniek érdekesek. Berlinben 120,000 zsidó lakik, a kik 1.025,000 márkát, tehát több, mint 600,000 frt hitközségi adót fizetnek. Bécsben 130,000 zsidó van, s ezeknek hitközségi adója csak 350,000 frt. A pest

hitközség területén lakó vagy 80,000 zsidó ennek körülbelül felét fizeti egyenes hitk. adóban.

— **A német császár szentföldi útja** a berlini »Jüdische Presse« szerint sok maradandó áldással fog járni Palesztinára nézve. Az első kikötő hidat Palesztinában (Chalfában) most építették. Chalfáról Jaffaig *Zichron Jakab* zsidó gyarmaton át vezet a császár útja. Ez az ut most igazi ut lett európai értelemben. Milyen nagy fontossággal bír ez a legnagyobb és a legtermékenyebb zsidó kolóniára nézve, hogy két oldalról is utat kapot a tengerhez, azt nem kell magyarázni. Jaffa pláne kikötőt kapott. Jaffáról Jeruzsálembé vezető utat alaposan kitatarozták, magában Jeruzsálemben egész utcák tűntek el, a többi utcákon meg olyan takarítást vittek véghez, minőt Jeruzsálemben tán ezer év óta sem láttak. A Salamon király vízvezetékét megtették annak, ami: vízvezetéknek. Új, modern utak vezetnek Jeruzsálemből Hebronba, Chalfáról Nazarethbe és Tiberiásba, a Jordánon hajók járnak és a rahló beduinok eltűntek. A jeruzsálemi askanaz és szefard községek főbbjai Németország oltalma alatt álló összes zsidó intézetekkel és alattvalókkal együtt díszes Torákkal a kezükben Zichron Jakab kolóniájá előtt tőlük fölállított díszkapuban fogják a császárt üdvözölni, a zsidó gyarmatra nézve bizonyára nagy jelentőségű, örökké felejthetetlen momentum.

— **Zsidó katonák.** A »New-York Tribune« egy hosszabb cikkben számol be a spanyol-amerikai háború, amerikai seregeinek bátorságáról s ennek során kellő és megillető elismeréssel adózik a zsidó hitű katonáknak is, mondván többek közt ezeket: »Minden ezredben, mely New-Yorkból a csataterekre ment, volt zsidó is, még pedig nemcsak a legénység közt, hanem a tisztikarban is. Az »American Israelite«-éhez a következő megjegyzéseket fűzi: »Ki tudja, hogy fordult volna a dolog, ha a hetedik ezred, amely egykor ugynevezett minta ezrednek tartotta magát, lépett volna a csatásorba Szembeötlő kivétel lett volna, mert abban az ezredben van egy iratlan törvény, hogy zsidókat nem fogad kebelébe. De az sem érdektelen, és tudják meg minden ország zsidai, hogy éppen ez a zsidókat kirekesztő ezred volt az egyedüli, mely *ittthon akart maradni*, míg a többi testvérezredék, az elnök hívó szavát követve, háboruba mentek. A hetedik ezred ma a közvélemény szemében meg van bélyegezve és beletelik egy emberöltő, míg ez a szegény, melynek hál' istennek, egyetlen zsidó sem részese, el fog oszlani. A Cuba előtti hajókon voltak zsidók, sőt Duffy colonel ir ezredében is voltak zsidók. A háboru kezdetén és végén egyaránt küzdöttek a zsidók. De nem volt zsidó — hála az érintett tilalomnak — abban az ezredben, melyet, ha a legközelebbi díszszemlén meg fog jelenni, füttyel akarnak fogadni.

— **A szegedi zsidó hitközség** f. hó 13-iki közgyűlésén várhelyi *Rósa* Izsó dr. elnökle mellett 35,000 frt bevétellel és 34,000 frt kiadással megállapították az 1899 évi költségvetést. Előirányoztatott továbbá a *templom építési* alapra 22,500 frt, mely összeg a templomi ülések 3-ik részletéből és az egyesek által korábban tett és részletekben törlesztendő adományokból, valamint a gyümölcsözőleg elhelyezett mintegy 78 ezer frt tőkének a kamataiból alakul. Elhatározta továbbá a közgyűlés, hogy a hosszabb idő óta betöltetlen egyik *előimádkozási állás* betöltessék és megállapította ennek a mellékjöveldelmei túl való fizetését évi 600 frttal, természetbeli lakás, vagy évi 120 frt lakkör átalanynyal. A templomi ének-karnak oly módon való megerősítése is elhatároztatott, hogy 2—3 férfi énekes alkalmazassék, akik havi 10—15 frtért ezt, mint mellékes foglalkozást ellátnak. Megalaki-

totta a közgyűlés az adókiivető bizottságokat és a számvizsgáló bizottságot. Köszönetet szavazott a közgyűlés Braun Mórnak s nejeének, Bleyer Rózának, mint akik házasságuk 50-ik évfordulója alkalmából a hitközségnek egy díszes, gazdag arany himzéssel ellátott tóra-köpenyt ajándékoztak, valamint özv. Kramer Lipótnénak is, aki a hitközségnek egy csinos tóra-köpenyt és egy tórakötő szalagot ajándékozott.

— **Az aradi hitközség** *Deutsch* Bernát elnöklésével f. hó 5 én közgyűlést tartott, a mely alkalommal elnöklő beszámolt a hitközségi viszonyokról. Ezek olyan tetszést keltettek, hogy *Steinhardt* Mór dr. indítványára az elnöknek az elért eredményekért jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak. *Rosenberg* Lipót főjegyző följánlotta a hitközségnek néh. *Chorin* Áron rabbinak mellszobrát. Az értékes ajándékot a hitközség köszönettel fogadta s elhatározta, hogy azt a gyűlésteremben helyezi el. Ezután a jövő évi költségvetés került sorra, a melyet a főjegyző szerkesztett. *Rosenberg* Lipót ez alkalommal bemutatta az *1849-iki* — tehát félszázad előtti — költségvetést is, a mely szerint a hitközségnek még csak 3531 frt évi szükséglete volt, míg a jövő évre már *tízszert annyit*, 33,299 frt 72 krt kellett előirányozni. Az érdekes remnisczenziát nagyon szívesen látták s megigértették a főjegyzővel, hogy jövő év márczius 13-ikára eső félszázados jubileumára megírja a hitközség utóbbi félszázadának történetét.

— **Szegények háza.** A trencsényi hitközség a lefolyt Szimchas-Tóra ünnepét az odavaló szegény családokra nézve emlékezetes nappá tette. A hitközség ugyanis e napon adta át rendelkezésének a szegények házáat, a melynek díszes új épületében 10 szegény *család* számára van lakás. Az avató ünnepség délután volt a hitközség aprájának, nagyjának részvéte mellett. Ünnepi beszédet *Diamant* Mór dr., főrabbi mondott szépet, szívhez szólót, míg az intézmény történetét *Schlesinger* Sándor hitközségi elnök ismertette ékes szavakban. Az énekrészekről a főkantor gondoskodott. Az ünnepségről mindenki megindultan távozott, áldván a jótékonyságot, mely a szegényeknek még a tél beállta előtt kényelmes otthont nyitott.

— **A kiegyezési javaslatok** tárgyalását megkezdte a képviselőház. A közigazdasági bizottság a nagy horderejű javaslatok előadója *Rosenberg* Gyula dr. orsz. képviselőt választotta meg.

— **Haláleset.** A pesti izr. hitközség és a pesti Chevra-Kadisa egyik legbuzgóbb volt vezérő tagját veszítette el e napokban *Markbreit* Adolf földbirtokosban, ki hosszú szenvedés után Mária-Grünben (Graz mellett) halt meg, hova üdülésért vitték szerető övéi. Az elhunyt, ki a pesti zsidók egyik legjamborabbja volt, választmányi tagja volt a pesti izr. hitközségnek és egyik előjárója a Chevra-Kadisának, melyet különösen szívébe zárt. *Markbreit*ben, ki Szolnokmegye bizottsági tagja volt és ki még több tiszteletbeli állást töltött be, dr. *Jellinek* Arthur, a híres jogász és volt orsz. képviselő apósát és *Markbreit* Sándor földbirtokos édesapját veszítette el, míg a nagyabonyi izr. hitközség és Budapesten is sok szegény ember jótévőjüket gyászolják benne.

— **A fogarasi hitközség** f. hó 3-ikán közgyűlést tartott. Ez a közgyűlés volt az első az új tanácsteremben, miért is, ez alkalmat megragadva, *Fleissig* Gyula elnök avval üdvözölte a közgyűlést, hogy a hitközség javának előmozdítására ezentul is minden erejükkel fáradozzanak. A közgyűlés örvendetes tudomásul vette, hogy az új pénztáros *Taglicht* József, Chevra-Kadisa elnök, ki e tiszti éget f. évi április 1-je óta vezeti, az évet szeptem-

ber végével néhány száz forintnyi pénzkészlettel zárta le, amit úgy ért el, hogy az adminisztratív teendőket rendszeresített irodára bízta. Ezután megállapították az évi szükségletet, mely a költségvetés szerint 6200 frt.

— **Tóra-avatás.** A községi hitközség a Tóra örömnepét avval is ünnepe tette, hogy egy beszerzett új szentírását fölavatta. Az ünnepség alkalmából a templomudvar kapujánál chupát állítottak, amely alól *Deutsch* Dávid, Chevra-Kadisa-elnök, ki az új szentírást ajándékozta, az előjárósági tagok csoportjában a templom előcsarnokáig vitte a szentírást. A csoport előtt égő gyertyákkal fiatal emberek haladtak. A szentírást hozó csoport elé a templomból a Chevra legidősb tagjai s a hitközség előjárója jöttek a többi szentírással. Azután kettős sorokban állottak föl s a község rabbija átvette az új Tórát. Így indultak vis-zafelé a templomba, ahol a kántor háromszoros »Boruch habo«-val köszöntötte a szentírást. A templomban a többi szentírást visszahelyezték az írástartóba, míg az új Tórát a rabbtól átvette a hitközségi elnök, majd a Chevra-Kadisa elnök, végül az előjáróság és a Chevra tagjai és hétszer megkerülték vele, a kántor zsoltárénekétől kísérvé, az oltárteret. A Tórát azután föl vitték az asszonyok karzatára s ott is körülhordozván, az asszonyok lekisérték a templomba, ahol a szószék mellé helyezték. Ezután *Wiener* Mark dr. főrabbi ünnepi beszédet mondott, mely a nap kettős jelentőségét nagy hatással fejtegette. Este lakoma volt sok szép pohárköszöntővel.

— **Ovaczió.** A pozsonyi zsidó aggok menedékháza nagyban ünnepelte a napokban tiszteletbeli elnökét, *Wolf* Joelt, aki az intézmény megteremtése és fenntartása körül kiváló érdemeket szerzett. A választmány a saját költségén megfesttette az ünnepelt férfi arczképét s ezt ünnepség kapcsán adta át rendeltetésének. A pozsonyi konzervatív zsidóságnak ezen előkelő és jótékonyágáról messze földön híres alakját, a néh. makói rabbinak fia, Makai Emil bátyja, *Fischer* dr. kórházi főorvos méltatta magasan szárnyaló szép beszédben. *Steiner* Ármán jegyző szintén csinosan beszélt. Az ünnepelt családja nevében, ennek fia *Wolf* Miksa (Győr) mondott köszönetet. Végül *Rosenzweig* gazda az arczkép kicsinyített fotográfiáit osztotta szét a jelen voltak közt — emlékül.

— **A szegedi zsidók jótékonyága.** Az országos szegényügy rendezése céljából a belügyminiszternek szüksége van azon adatokra, hogy egyes jótékony intézetek s intézmények mennyit költenek jótékony célra. Az adatok összegyűjtése végett nemrég leirt a miniszterium a városokhoz, amelyek viszont a jótékony egyleteket szőlítették föl az adatok közlésére. A szegedi zsidó hitközség a kebelében működő egyletek adatait most terjesztette a város elé és ezekből azt látjuk, hogy a szegedi zsidó hitközségben mily sokat áldoznak jótékony célokra. Az adatok ezek: hitközség 2542 frt 46 kr., a szent egylet 2247 frt 64 kr., az ugyanez által fenntartott menház 1490 frt 63 kr., a komasági egylet 2528 frt, a jótékony nőegylet 2543 frt 07 kr., a szegény leányok alapja 497 frt 17 kr., a betegsegélyző- és temetkezési egylet 1301 frt 01 kr., a leányegylet kifőző konyhája 952 frt 48 kr., az árvaegylet 3075 frt 04 kr., összesen 17,191 frt 40 kr.

— **Nemzeti gyász.** Még mindig jönnek a tudósítások, melyek számot adnak arról az általános és mélyeséges mély gyászról, melyet a királyné halála országsszerte keltett a magyar zsidóság körében. Már most csak válogatunk a tudósítások között s azokat adjuk még ezuttal közre, amelyekben egy-két új vonás akad. Ime az újabb tudósítások:

— *A pesti izraelita hitközség árvaaháza* folyó hó 10-ikén tartotta meg gyászünnepélyét, tehát a királyné halála napjának első havi fordulóján, a szoros gyászidő utolsó napján. Ennek az ünnepélynek nagyon előkelő férfi és nőközönsége volt, amihez kétségtelenül hozzájárult az, hogy a gyászistentisztelet kántori teendőit nem kisebb ember mint *Ney* Dávid, az opera világhírű művésze, látta el. A gyászistentisztelet, melyen a hitközség előjárósága *Köhner* Zsigmond elnökkel, a Chevra-Kadisa *Ehrlich* Mózes elnökkel, a nőegylet *Herzl* Mária urnó alelnök-asszonyával, az árvaaház vezetése pedig *Deutsch* Jakab elnökkel jelent meg, — karénekkal kezdődött, amelyet *Szegő* Arnold fiatal tanár, a szeminárim volt tanulója és az árvaaház növendéke irt. A pompás vers ez:

Feléd tekint vágyva szemünk,
Gondviselő jó Atyánk!
Bűbánatban, szenvedésben
Irgalommal nézz le ránk.
Csak Te adhatsz vigaszt nekünk,
Ó mi Várunk, Erősségünk!

Szivünk vérzik, szivünk gyászol,
Reménységünk, haj! letűnt,
Édes anyja sirján zokog
Árva magyar nemzetünk,
Nincs a ki őt pótolhatja
Csak irgalmad, népek atyja!

Nincs hatalma a halálnak
Lelken, mely a hitben él,
Bölg, a ki Benned bizik
S megtört szívvél is remél:
»Az Ur adta, Ő elvette,
Legyen áldott minden tette!

A karének után *Kohn* Sámuel dr főrabbi pompás imát mondott a királynéért. Ezután *Ney* Dávid énekelte remekül *Mendelsohnnak* egy gyászdalát. Ezt az *Él* molé *rachamim* követte, amelyet *Levandovszky* Jakab, az árvaaház templomának vezérimádkozója adott elő, majd *Kohn* Sámuel dr kadist mondott, a kántor pedig a XXI zsoltárt reczitálta. Végül az árvaak mondották el a szülőkért imádkozni szokott kadis-imát.

A szarvasi izraelita hitközség a királyné emlékére szeptember 21-ikén tartotta meg gyászistentiszteletét a feketével bevont templomban, melyen nagy számu közönség és a városi nőegyleti tagok területileg részt vettek. A gyászünnepélyen *Klein* Adolf rabbi h. gyászbeszédet tartott és megható inát mondott, majd a királyné lelkiüdvéért az *Él*-molé *rachamimot* és kadist mondotta el. Ezt megelőzőleg a hitközség gyűlést tartott, melyen *Szemző* Gyula dr. hitk. elnök szívreható szavakkal emlékezett meg a nagy csapásról. A hitközség egyhangulag elhatározta, hogy a királyné emlékét jegyzőkönyvében örökíti meg, 30 napig kadist végeztet, a mécesest égeti a templomban és ugyancsak 4 hétig gyászlobogó fog a templomon lengeni. Továbbá a gyászünnepnapokon *Mazkírnál* külön ima mondassék a királynéért és a szoborra a Chevra-Kadisaival egyetértőleg 50 koronát ad. Az izr. nőegylet szintén gyászülést tartott, hol mérhetetlen fájdalomnak adott kifejezést és azt jegyzőkönybe foglalni elhatározta. Az országos Erzsébet-alaphoz gyűjtést rendezett és ahhoz az egylet részéről 50 koronával hozzájárul.

A békés-csabai izraelita hitközség szeptember hó 22-ikén gyászistentiszteletet tartott az egészen gyászszal borított templomban. Megjelent a város intelligenciája, tisztikara és egyes egyesületek. Az ünnepélyt *Rosenthal* J. főkántor énekkarral nyitotta meg, utána *Kohn* E. H. főrabbi mondott remek beszédet. A hitközség alapítványt is szándékozott tenni. Az iskolában is volt gyászünnepély, a hol a tantestület megható szavakban ecsetelte a nemzetet ért csapást.

A kisteleki hitközség. f. hó 10-én rendezett gyászistentiszteletet felejthetetlen királynénk emlékére. *Löv Immanuél* dr. szegedi főrabbi tartott remek gyászbeszédet. Az ünnepségen megjelent *Várossy Gyula*, orsz. képviselő, a helybeli előjáróság és testületek.

A budapesti 8—9. ker. izraelita nőegyesület dr. *Büchler* Lipótné elnöklete alatt f. hó 5-ikén tartott választmányi ülésén elhatározta, hogy a királyné halála fölött érzett mély gyászanak jegyzőkönyvében kifejezést ad. Az ülésen azután elhatározták, hogy évről-évre két oly nőt fognak (valláskülönbség nélkül) 20 20 frtnyi segélyben részesíteni, kik a királyné halála napjának fordulóján lettek anyákká. Az újszülöttet ha fia: Rudolf, ha leány: Erzsébet néven kell nevezni. A választmány tagjai az Erzsébet alapra is gyűjtést rendeznek.

— **A kisczelli izr. hitközség** melyet a megdicsőült királyné emlékére az »Erzsébet jótékonyági nőegylet« néven alapítottak a kisczelli zsidó nők, f. hó 5-én tartotta meg általános érdeklődés mellett alakuló gyűlését, elnökké egyhangulag *Scheiber* Bernátnét, alelnökké *Rosenberg* Lajosnét és *Heimler* Adolfnét, pénztárossá *Német* Markusnét, titkárrá *Scheiber* Zsigmond dr. ügyvédet választották meg. Az egyesületnek eddig 61 rendes tagja van, évi tagsági díjai a 350 frt meghaladják.

— **Hymen.** Várhelyi *Rosa* Izsó dr. szegedi ügyvédi kamarai, hitk. és községkerületi elnök szépséges szép leányát, Ilonka kisasszonyt, ki a zsidó leányegyesület jótékony munkáinak megindítója és vezetője volt, f. hó 16-ikán feleségül veszi *Moskovits* Miksa mérnök, *Moskovits* Adolf nagyváradai nagykereskedő fia.

— **Az üldözöttek támogatására.** A nyíregyházi hitközség, melynek elnöke, *Baruch* Arnold, igazán lelkes és áldozatkész munkása a felekezeti ügyeknek s most a királyné halála alkalmából is 1000 koronás iskolai alapítványt tett a sajátjából, a galicziai üldözött hitfelek támogatására gyűjtést indított. A gyűjtés a hitközségben szép eredménynyel járt, de a nemzeti gyász következtében abban maradt. A begyűlt összeget a hitközség elnöke elfogja juttatni illetékes helyére. Szabolcsmegye többi községei, melyekhez a nyíregyházi hitközség hasonló célból való gyűjtésre felhívást intézett, helyesen teszik, ha gyűjtéseik eredményét elküldik a nyíregyházi hitközség elnökének, ki így a gyűjtés egész eredményét egyszerre juttatja el céljához.

— **A magyar izraelita kézmű- és földmívelési egyesület** a héten *Neumann* Ármán dr. országgyűlési képviselő elnöklésével választmányi ülést tartott. Elhatározták, hogy Erzsébet királyné emlékére 5000 koronás alapítványt létesítsenek, melynek kamatát évenként valamely tehetségesebb *iparművészeti* növendéknek ösztöndíjjal adják. — A kereskedelmi miniszter a földmívelési miniszterrel egyetértőleg intézett leiratában annak a kívánságának adott kifejezést, hogy az egyesület, mely a kézművesképzés terén szép eredményeket ért el, zsidó földművelők képzésére is nagyobb mértékben törekedjék. E leiratot javaslatlételre kiadták a földmívelési bizottságnak. A »Gresham« biztosító-társaság *Wellis* S., *Kern* Róbert és *Fröhlich* Miksa 100—100 frttal az alapító tagok sorába léptek. A végrehajtó-bizottság előterjesztése alapján 75 kézműves-növendék föl vételét jóváhagyták. Végül a felső ipariskolák és az *iparművészeti* iskola 12 növendéke részére 60—100 frtig terjedő, mindössze 1000 frtnyi ösztöndíjat szavaztak meg.

— **Gyászünnep** A pesti izr. nőegyesület hétfőn, folyó hó 17-ikén délután 4 órakor a leányárvaházban (*Damjanich* utca 26 sz.) elhunyt alapítói és alapítványozói emlékére gyászünnepélyt rendez.

— **Társas összejövetelek.** A fogarasi izr. nőegyesület *Freissig* Lipótné elnöklete alatt, f. hó 4-ikén tartotta évi közgyűlését, amely alkalommal elhatározták, hogy az egyesület jövedelmeinek emelése céljából minden hét kedden 10 kr. belépti díj mellett, társas összejöveteleket rendeznek. A társas összejövetelekről természetesen a férjeket sem zárják ki és ezek az estélyek hihetőleg kevésbé mulatásra, mint inkább a közügyeknek szórakozás közben való elősegítésére szolgálnak.

— **Az Ujpesti Chevra-Kadisa** választmánya nagyszámú közönség jelenlétében, Hosana-rabbakor megható óvációkban részesítette *Weisz* Adolf alkalmazottját, aki 25 év óta szorgalommal és lelkiismereten szolgálja az együletet. A nevezett ez alkalommal közmegelegedésre teljesített szolgálatának elismeréséül megkapta véglegesítését és 100 koronányi ajándékot.

— **Az orsz. rabbi-képzőintézet Theologiai Egylete** folyó hó 11-én tartotta meg alakuló közgyűlését, melyen tisztviselőkké a következők választották meg: Elnök: *Weisz* Mór, Alelnök: *Blumgrund* Naftali, Titkár: *Friedmann* Gyula, Pénztárnok: *Edelstein* Bertalan, Bizottsági tagok: *Goldberger* Izidor és *Löwinger* Salamon.

— **Halálozások.** *Gutmann* Mózes a győri és győrszigeti hitközség egyik kántora, *Gutmann* Lipót dr. győri tiszteletbeli főorvos és *Gutmann* Joachim tesseni hittanár atyja, meghalt. Szigoruan vallásos életet élt, s nagyon járatos volt a talmudban, amiért az egész községben a legkonzervatívabbak részéről is nagyon megbecsülék. 43 évig állott a hitközség és a felekezet szolgálatában, amit a temetés alkalmával *Schwarz* Mór dr. főrabbi igen szépen méltatott.

Sternberg szül. *Willheim* Nanette asszony 68 éves korában Hatvanon jobb létre szenderült. A jótékony urnőt, kit előkelő nagy család gyászol, f. hó 11-ikén temették élénk részvétellel.

— **Ferencz József-rend,** *Brustyn* Mózes, bécsi electro főmérnök hittelünknek, ő felsége a király a *Ferencz József-rend* lovagkeresztjét adományozta.

* **Herz nővérek** (Budapest, Deák-Ferencz-utca 170 szám, I-ső emelet 11) készítik ez idő szerint a legszebb és legolcsóbb aranyhímzéseket, különösen templomi föl szerelésekben, úgy mint: parócheszek, sulchan-terítők, tóra-köpenyek, chupak stb. és előállítják a lehető leg-tökéletesebbet. Tizennyolcz évi működésük alatt szállítottak a budapesti dohány- és rombach-utcai templomok, s csaknem az összes imaházat fentartó egyletek részére. Vidékre: Pécs, Debreczen, Temesvár, Baja, Érsekújvár, Galgóc, Szegzárd, Nyitra, Pécsvárad, Miskolc, Ó-Moravicza, Nagy-Szombat, Kún-Szent-Miklós, Nagy-Becskerek Balassa-Gyarmatra stb. stb. Számatalan elismerő levél. Kiténtetve: Bécs, 1890. Budapest, 1896.

* **Az osztálysorsjáték** utolsó huzási napján kisorsolásra került 600.000 koronás nyeremény a *Mercur bank- és váltóüzlet részvénytársaság*, *Budapest V., Dorotytya-utca 12. sz.* által eladott 92.044. számú osztálysorsjegyre esett. Az említett bank sorsjegyei hihetetlen nagy szerencsével játszanak. Csak néhány nap előtt is a 92.044. számú sorsjegy 200.000 koronát nyert és ma már ismét 600 000 korona kerül kiosztásra a *Mercur bank- és váltóüzlet részvénytársaság* játszóközönsége között. Érdekes körülmény, hogy a nyerő sorsjegy nyolczadokban, tehát többnyire szegényebb sorsu embereknek adatott el, továbbá, hogy már a huzás folyama alatt pótsorsjegyek gyanánt küldettek szét. A bank a szerencsés nyerőket nyomban értesítette az őket ért szerencséről.

* **A közúti vasut új részvényei.** A közúti vas-pálya-társaság tegnap kiadott kommunikéjében közzéteszi, hogy igazgatósága határozata folytán a társaság tárczá-jában levő részvényekből újabb 16.000 darabot bocsát ki. Erre az emisszióra vonatkozólag a közgyűlés csak 10,000 darabot részvény kibocsátását tervezte, de az igazgatóság, úgy látszik, hogy a legutóbbi kibocsátásnál történt mellőzésért akarta kárpótolni a részvényeseket s 16,000 részvény emisszióját határozta el, hogy így a részvényesek kedvezőbb arányban részesedhessenek az új papírban. A kibocsátási ár 330 forint, melyre három részletben történnek a befizetések. Az első határidő október 17-ig, a második január 8-áig, a harmadik február 15-éig van megállapítva. A mai tőzsdén már az emisszió szele volt érezhető s a közúti részvények ára szilárd kezek vásárlására szilárd irányzat mellett emelkedett. Az igazgatóság hivatalos közleménye a következő: A budapesti közúti vaspálya-társaság igazgatósága a tárczában levő részvényekből 16,000 darab részvény kibocsátását határozta el oly módon, hogy az eddigi részvényeseknek czimletbirtokuk arányában az elővételi jog biztosítottatik. Minden öt részvény után egy darab új részvény átvehető 330 forintnyi kibocsátási áron. Az elővételi jog október 17-ig gyakorlandó.

A lévai izraelita statusquo hitközségtől.

Pályázat.

A lévai izraelita status-quo hitközségnél a 11-ik metszői, előimádkozói és samesz-állás 1899. évi február hó 1-én betöltendő.

Évi javadalmazás: 600 korona, természetbeni lakás, fél sechita és a szokásos mellékjövedelem.

Kort, megfelelő képességet, eddigi működést, családi állapotot és a magyar és német nyelvnek szóban és írásban való birását feltüntető bizonyítványokkal felszerelt kérvények *folyó évi november hó 15-ig* alulirott hitközségi elnöknél nyújtandók be.

Próbaelődásra csak a meghívottak bocsájtatnak, az utiköltségek csakis a megválasztottnak, 80 koronát meg nem haladható összegben térítettnek meg.

Léván, 1898. október hó 14-én.

Rosenbaum Adolf,
hitk. jegyző.

Frommer Mór,
hitk. elnök.

HIRDETÉSEK.

BUTOR.

Szilárd és jó minőségű asztalos és kárpitos berendezéseket **legolcsóbban** szállít és az országszerte ismert, jó hírnévnek örvendő alulirott butor raktárban állandóan megtekintésre ki van állítva.

Landau Ignác

butor raktára,

Budapest, IV., Károly-körút 22. sz. (Röser-bazár).

≡ Egyévi önkéntesek ≡

legelegánsabban és legolcsóbban felszereltetnek

TILLER MÓR és TÁRSA czégnél

BUDAPESTEN, Károly-laktanya,

osztrák császári és magyar királyi, görög királyi, szerb királyi, román királyi és perzsa császári udvari egyenruha, szállítók, ő cs. és kir. Fensége József főherceg, ő kir. Fensége György görög trónörökös, ő kir. Fensége luxemburgi nagyherceg udvari egyenruha szállítói.

≡ Sorozókötelesek ≡

hivatkozással e lapra, ingyen és bérmentve kapnak oly árjegyzéket, mely az egy évi önkéntesi jog elnyerésére vonatkozó vedtörvényozikákat, utasításokat és folyamodvány-mintákat tartalmazza.

SCHLICK-FÉLE

Vasöntőde és Gépgyár Részv.-Társ.
BUDAPEST.

Gyár és irodák:

VI., Külső váczi-út 29–37. sz.

Ajánlja magát következők készítésére és szállítására,
ugymint:

vashidak és tetőszerkezetek,

szögecselt és hengerelt vastartók,

gőzkazánok és gőzgépek, zsilipek,

átereszek

kiváló jónak bizonyult rendszer szerint,

kör-szivattyúk és vízvezetéki-csövek
minden nagyságban.

Fölhuzók kézi-, víz- és gőzerőre.

Vasúti kocsik.

»REFORM« viztisztító készülékek (Popelka szabadalma).

KOHN ARNOLD

gazdag sirkőraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezeskedik a cég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

ERDÉLYI

csász. és kir. udvari fényképész

BUDAPEST,

IV. ker., Ujvilág-utca 2. szám.

a Kossuth Lajos-utca sarkán.

Fiók-műterem:

V., Erzsébet-tér 18.

— Fényképfelvételek —

izléses és művészi kivitelben.

Külön osztály:

külső, házonkívüli
fényképfelvételekre.

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

AZ

EGYENLŐSÉG

KIADÓHIVATALA.

BUTOR

készpénzért vagy

részletfizetésre

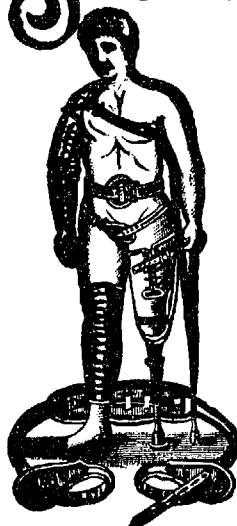
— legolcsóbban —

Ehrentreu és Fuchs

Testvérekénél

Budapest, VI., Teréz-körút 8. szám.

Specialista
sérvkötőkben

Cs és kir. osztr.-magyar
és belga kir. szabad
Kitünt. Brüsszel 1893.
aranyérem és díszokmányokkal

KELETI-FÉLE

sérvkötő

a legtökéletesebb ezen nemben,
nem csuszlik, nem gyakorol kellemetlen nyomást.

Ára: egyoldalu 6 frt.
kétoldalu 12 »

Gyáramban készülnek ezenkívül:
múlábak, műkezek, műleges fűzők, egye-
nestartók, járó és nyújtó gépek, gummi
görcsér harisnyák stb.

Megrendeléseket pontosan eszközöl

KELETI J.

kötészerész és orvos-szabész műszerész
BUDAPESTEN.

Főüzlet: IV., Koronaherceg-utca 17. sz.
Gyár: IV., Rostély-utca 15. sz.

Nagy képes árjegyzék ingyen, zárt
borítékban.

Sikkes egyenruhákat

tábornokoknak, tisztéknek,

önkénteseknek, csendőrségnek, rendőrségnek,

tűzoltóknak, pénzügyőröknek

és *anyakönyvvezetőknek készítenek*

BLUM ÉS TÁRSA

Ő cs. és kir. Fensége JÓZSEF főherceg udvari szállítói
és szerb király udvari szállítók.

Budapest, IV., Sütő-utca 2. szám (Szervita-tér sarkán).

Árjegyzékek készséggel küldetnek.

!Pontos címre ügyelni tessék!

MERCUR

Bank- és Váltóüzlet Részvénytársaság

Budapest, V., Dorottya-utca 12. sz.

A nálunk eladott osztálysorsjegyekre, csupán a most befejezett VI-dik huzáson több mint

1 millió korona

nyeremény esett, ezek közt a **600,000** koronás főnyeremény is.

Az alábbiakban felsoroljuk minden nagyobb nyereményeket, melyek a VI-dik sorshuzáson nálunk nyertek:

602,000 kor. nyert. 92044 ^{8/8}	1,000 kor. nyert. 36877 ^{8/8}	500 kor. nyert. 50003 ^{8/8}
200,000 » » 92049 ^{4/4}	1,000 » » 42316 ^{4/4}	500 » » 63458 ^{8/8}
10,000 » » 84465 ^{8/8}	1,000 » » 42338 ^{4/4}	500 » » 63464 ^{8/8}
5,000 » » 455 ^{4/4}	1,000 » » 42387 ^{4/4}	500 » » 64232 ^{8/8}
5,000 » » 15625 ^{2/2}	1,000 » » 42899 ^{4/4}	500 » » 70167 ^{4/4}
2,000 » » 6083 ^{8/8}	1,000 » » 55620 ^{4/4}	500 » » 74120 ^{4/4}
2,000 » » 10677 ^{4/4}	1,000 » » 63462 ^{8/8}	500 » » 84853 ^{4/4}
2,000 » » 26168 ^{4/4}	1,000 » » 67867 ^{8/8}	500 » » 85566 ^{1/1}
2,000 » » 75023 ^{1/1}	1,000 » » 78558 ^{8/8}	500 » » 85606 ^{1/1}
2,000 » » 76089 ^{2/2}	1,000 » » 84867 ^{4/4}	500 » » 85996 ^{1/1}
2,000 » » 80389 ^{4/4}	1,000 » » 85603 ^{1/1}	500 » » 86115 ^{1/1}
2,000 » » 81000 ^{4/4}	1,000 » » 90224 ^{1/1}	500 » » 86168 ^{1/1}
2,000 » » 86156 ^{1/1}	1,000 » » 96473 ^{8/8}	500 » » 90110 ^{4/4}
2,000 » » 90125 ^{4/4}	1,000 » » 99484 ^{1/1}	500 » » 90204 ^{4/4}
2,000 » » 99280 ^{1/1}	500 » » 5341 ^{8/8}	500 » » 90223 ^{4/4}
2,000 » » 99490 ^{1/1}	500 » » 5349 ^{8/8}	500 » » 90314 ^{4/4}
1,000 » » 475 ^{4/4}	500 » » 10062 ^{4/4}	500 » » 94706 ^{1/1}
1,000 » » 6081 ^{8/8}	500 » » 25469 ^{2/2}	500 » » 96836 ^{8/8}
1,000 » » 9089 ^{8/8}	500 » » 27386 ^{4/4}	500 » » 97096 ^{2/2}
1,000 » » 10652 ^{4/4}	500 » » 32159 ^{8/8}	500 » » 97410 ^{8/8}
1,000 » » 25474 ^{2/2}	500 » » 32166 ^{8/8}	500 » » 97460 ^{2/2}
1,000 » » 28563 ^{4/4}	500 » » 32639 ^{8/8}	500 » » 97623 ^{2/2}
1,000 » » 28575 ^{4/4}	500 » » 34884 ^{8/8}	500 » » 99251 ^{1/1}
	500 » » 40062 ^{4/4}	
	500 » » 42337 ^{4/4}	

A III. osztálysorsjáték első huzása november 17-én és 18-án lesz.

Sorsjegyek már kaphatók a következő áron:

Az első osztályra:

Egész sorsjegy.....	frt 6. —
Fél sorsjegy.....	» 3. —
Negyed sorsjegy...	» 1.50
Nyolczad.....	» —.75

Mind a hat osztályra:

Egész sorsjegy.....	frt 80. —
Fél sorsjegy.....	» 40. —
Negyed sorsjegy...	» 20. —
Nyolczad.....	» 10. —

MERCUR Bank- és váltóüzlet Részvénytársaság **Budapest, V., Dorottya-utca 12.**

Budapesti közuti vaspálya-társaság.

Hirdetmény.

A Budapesti közuti vaspálya-társaság az 1895. évi első kibocsátványu részvényekből 10,000 darab és az 1898. évi második kibocsátványu részvényekből 6000 darab, összesen 16,000 darab részvény értékesítését határozta el.

Ezen részvényekre nézve a t. című részvényeseknek, címletbirtokuk arányában, a budapesti közuti vaspályatársaság forgalomban levő részvényei és élvezeti-jegyei után az elővételi jog biztosított és a következő feltételek mellett ezennel felajánlatik:

1. Az elővételi jog gyakorlása czéljából a részvények és élvezeti-jegyek 1898. október hó 17-ig a délelőtti órákban, vásár- és ünnepnapok kivételével a társaság főpénztáránál (Budapest, V., Lipót-körút 22.) lebélyegezés végett jegyzékkel bemutatandók, a mely bemutatás alkalmával a 3-ik pontban megállapított első vételári részlet a társaság főpénztáránál egyidejűleg befizetendő.

A mennyiben az elővételi jog, a mint az előzőleg meghatározva van, a fent kitett időpontig nem gyakoroltatott, az végleg megszűnt.

2. Minden bemutatott 5 drb részvény, illetve 5 drb élvezeti jegy alapján egy darab 100 frt névértékre szóló új részvényre gyakorolható az elővételi jog.

A mennyiben az elővételi jog egyes címletek alapján gyakoroltatik, az csak az új részvény megfelelő hányadára ad jogot, oly megszorítással azonban, hogy a mennyiben az ily hányadról szóló elismervények 1899. év április hó 30-ig a végleges címlet átvétele végett, még pedig az egész új részvény átvételéhez szükséges számban, a társaság főpénztáránál be nem mutattnának, ezen határidőtől kezdve az ily hányad-elismervény értéke teljesen, még pedig a társasági tartalékalapok javára megszűnik.

3. A részvények vételára, a mely darabonként 330 (háromszázharmincz) o. é. forintban állapított meg, következőleg rovandó le: Az elővételi jog gyakorlásánál, azaz:

1898. október 17-ig 110 frt,
1899. január 8-ig 110 frt,
1899. február 15-ig 110 frt.

Azonban a befizetések egyszerre is teljesíthetők.

A megtörtént befizetésről ideiglenes elismervény fog kiszolgáltatni.

4. Ha a 3-ik pontban meghatározott határidőkön belül az előírt összegek befizetése elmulasztatnék, az esetre az igazgatóság a hátralékban maradt ideiglenes elismervények birtokosait a Budapesti Közlönyben egyszer közzéteendő hirdetmény által fogja fizetésre felhívni.

E felhívás tartalmazni fogja a hátralékban levő ideiglenes elismervények számait, az igazgatóság által az elmulasztott befizetésre kitűzött újabb határidőt, valamint a mulasztások itt megállapított következményeit.

Az ideiglenes elismervény birtokosa, a ki a felhívásban kitűzött időn belül fizetési kötelességének eleget nem tesz, köteles a 3. pontban meghatározott egyes esedékeségi időpontoktól a felhívásban kitűzött időpontig a hátralékban levő vételári összeg után 5% késedelmi kamatot fizetni.

Ha az ideiglenes elismervény birtokosa a felhívásban meghatározott újabb fizetési határidőt is elmulasztaná, úgy tekintik, mintha a már teljesített fizetésekről a társulati takaréklap javára lemondott volna. Az ideiglenes elismervények a felhívásban az újabb befizetésre rendelt és elmulasztott határidő lejártával érvényüket veszítik és a társaság részéről semmieseknek fognak tekintetni.

5. Az új részvények 1899. évi január hó 1-ső napjától kezdve a társaság nyeresményére a forgalomban levő részvényekkel egyenlő igénynyel bírnak.

6. A végleges címletek kiadása legkésőbb 1899. április 30-ik napján fogja kezdetét venni. A részvényeket megálló alapszabályszerű jogok csakis a végleges címlet birtoka alapján gyakorolhatók.

Budapest, 1898. október 7-én.

Az igazgatóság.

Gyöngyszemek a talmudból és midrásból.

— Forrásokból szedve: Szabolcsi Miksa. —

— Kőszivről (lév baeven) szól az Irás, holott a vas keményebb a kőnél?

Ez való, csak hogy a vasat, ha még oly kemény is, megolvasztja, átformálja a tűz (a midras a szenvedés tűzét érti, mely az ellentéteket kiegyenlíti), míg a kő olyannak marad, amilyen és darabjai össze nem állanak, alakjuk meg nem változik olvasztóban sem. Az igazi, mert javíthatatlan rossz szív a kősziv és nem a vassziv.

*

Vesd össze azt, amit tudsz, azzal mit tudnod érdemes volna és rögtön belátod, hogy tulajdonképpen keveset tudsz, ha még oly sokat tudsz is.

*

— »Értem fárad a gazda« szólt a kalász szála. A gyökér ezzel szemben azt vitatta, hogy ő a cél. Csak hogy ugyanezt hitte magáról a hüvely is. De mennyire meglepődtek, midőn aratáskor a tarlót otthagyták a mezőn, csépléskor a hüvelylyel, melyből polyva lett, még csak nem is törődtek; de a kalászszalakat sem becsülték meg valami nagyon, mert mint szalmát künn hagyták a szabadban. Csak a rejtett, szerény magot gyűjtötték féltékenyen garmadába, lapátolták, tisztították, őrizték, míg csak lakatra járó hombárba nem került.

*

Nagy hangot ad az üres hordó; elszegényedett házból lakóik czivódása hallik.

*

Félelmetesebb a bajnál a bajtól való félelem.

*

Az a nagyon is átlátható igyekvésed, hogy a többi közül kiválj, könnyen keltheti bolond híredet.

*

Lakodalmas házban ne horgaszd le a fejedet és a hol gyász ütött tanyát, tréfálkozásra ne vetemedjél.

*

Mit ér a buza, ha nincs, ki kenyeret süssön belőle? Mit ér a kender, ha nincs, ki fehér vászonná változtassa és mit ér a ház, ha nincs, ki megtöltse? Mert asszony nélkül üres a ház és szegény vagy, ha még oly telvék granáriumaid, pinczéid, hombárjaid.

*

Éden kertjében lakott Ádám és mégis mindene hiányzott, míg Isten asszonyt nem adott melléje.

*

»Ha alszom is, szívem azért dobog, (Énekek-Éneke) Hol dobog az alvó Izrael szive? Iskoláiban, tanházaiban (Az iskolától tették függővé Izrael főnállását már 1600 évvel az iskolai törvények előtt. Csoda-e hát ha e nép gyermekei ellepik az iskolákat és hogy a tudatlanságnál és az iskola nélkülözésénél nagyobb csapást nem ösmernek.)

*

Tórája nélkül Izrael rég elmerült volna a népek árjában. Tórája a dicsősége, Tórája, a szenvedése. (Tehát nem e faj és nem a nemzetiség, hanem a vallás, az erkölcs és a tudás. Nem ösmerik Izraelt, kik vallás nélkül, sőt a vallás ellenére újból nemzetté akarják megtenni. Mint nemzet soha jelentőségre szert nem tett, kiválósága a történelemben, létének joga egyedül csak az ő tana. Jó lenne, ha kis ügyet fordítanának erre sionista rajongóink.)

*

Félénken kopogtat be hozzád a gonosz vágy: ha azonnal ajtót nem mutatsz neki, csakhamar ur lesz a házában és te akarat nélküli rabja.

*

Más környezet, szép lakás, szép ruha, szép asszony hamar megváltoztatják az ember izlését.

*

Ha jót akarsz tenni vagyonoddal, miért vársz haláلودig? Miért nem akarsz látni embereket, kiket te örvendeztettél meg?

*

Sokallom, fiam, amit borra költöttél és kevesellem, amit olajra adtál ki (Olajra éjjeli studium czéljából. Egy apa leveléből tanuló fiához.)

*

Aki a földet szolgálja, annak jó ura van.

*

Cselekedjétek jót, nem bánom, akár azzal a czélzattal, hogy jóltevőknek mondjanak. Mert elébb-utóbb ugyanis azon fogjátok észre venni magatokat, hogy jót tesztek magáért a jóért. Mert van csábító ereje a jónak is.

*

Az aggkortól félünk, mert rettegünk a haláltól és mégis óhajtjuk, mert szeretjük az életet: milyen ellentmondás!

*

Elfelejtethed tán (ha megöregedtél), mi történt veled tegnap, de gyermekkori élményeidet nem felejtéd el soha.

*

Barátkozzatok meg a halál gondolatával és nyugodtan fogtok élni.

*

Bünre csábított embertársad fölött akkor ítélj, ha az övéhez hasonló viszonyok között hasonló csábításnak te is ki voltál téve és — ellentálltál.

Úton a Szentföldre.

— Jehuda Halévy. —

Hová, háová, a messzeség ködébe,
Virágtalan, sivár ösvényeken?
Hová iramlík fáradtan, zihálva,
Mint üldözött vad erdei homályba,
Vándorhajóid viharzó tengeren?

A földi gondok örökös nyügében
Ily szenvedélyre, mondd, mi lelkesít?
A hosszú vándoréletet megunva,
Nem tart-e vissza hullámok vad utja,
Hol örvény csalja kóbor lépteid?

Oh, rég letűnt az ifjúkor varázsa,
Rideg valóság sarjados helyén;
Múló gyönyörnek voltam eddig rabja,
De földi nyűg bilincseit lerakva,
A pálmafák honába vágyom én.

Isten veled Spanyolhon büszke népe,
Zarándok úton üdvözöl fiad;
Nincs oly gyönyör, mely engem foglyul ejthet,
Mig hontalan sziv rabigába' szenved,
Hajóm a céltől vissza nem riad.

Isten veled! Nem méla búcsuének,
Más dal rezeq kéjittas ajkamon,
Más szenvedély, mely szárnyait kibontja,
Mig a köröttem tajtékozó habokba
Hosszú barázdát ír le csolnakom.

Hiéna-fajzat! sírdombok lakója,
Felelj: házámba merre visz az út?
Vad ordításod nem fagyasztja vérem,
E tompa hang, mely átdördül az éjen,
A legszebb dal, mely lelkesíteni tud!

Hatalmasoknak hordani igáját? —
Jobb még a koldus száraz kenyere;
Jobb, mert szívében a szabadság lángja
Vet fény sugarát kietlen éjszakába
S rabszolga járom nem görnyesztí le.

Oh, szórjatok csak rágalmat fejemre,
Nehéz a vád, — de szótlán tűröm el;
Mig élnék bennem szenvedélyek, vágyak,
Miként ha ködbe burkolt ocezánnak
Csendes vizét az orkán szántja fel.

Került a fény, sötét volt virradáskor,
S minden köröttem: elhagyott, sivár;
Hiába habzott bor a serlegembe'
A sziv sugalmát egyedül követve,
Repülni vágytam, mint a rabmadár!

Előre hát! s a gyors felhőszályhoz
Kötözd a veszteg földi szárnyakat:
Az éj se hintsen álmokat szemedre,

A mig a föld, hol Akron eltemetve,
A mult csodáit elregéli majd.

Mit ér Egyiptom kincsek halmazával,
Mit ér az ihlet hunyó lángja itt?
Hol a próféták hirdetéik igédet,
Ott szebb a dal s a szunnyadó természet
Ölébe rejti örök hamvait.

Az ifjú vétke hadd legyen feledve,
Ne ölje bú galambósz fejemet;
Oh, mind a bün, mit ifjan elkövettem,
Mély gyökeret nem verhetett szivemben —
S ah! bünhődésnek átka fenyeget.

Ki megszabod a földi lét határát,
Érzem, közelg a gyilkos téli fagy . . .
Kürtök riadnak; itt a végétélet!
Hol minden, minden pusztulás, enyészet,
A változatlan irgalom Te vagy!

Makai Emil.

A velencei kalmár.

Eredeti tanulmány.

— Irta: Hoffmann Mór. —

Zempléni Árpád, kit én gyönyörű versei, de különösen az »Egyenlőség«-ben megjelent pompás cikkei révén nagyrabecsülni tanultam, e tisztelt lapok egyik előző heti számában megkapó leírását adta a velencei zsidó szegények házának, közben Shylokot is megemlítvén, kiről ezeket írja:

Mikor a Ghetto kapuján beléptem, még hitegettem magamat, hogy föltalálom valahol a vén gyűlölködő Shylok házát, kit vakká és vaddá tett fájának keserű sorsa. ki vérboszt kívánt állani ezer ártatlan zsidóért egy keresztényen.

E sorok ötletéből hozzáálltam e tanulmány megírásához, melyhez az adatokat rég összegyűjtöttem. Hiszem, hogy nem végzek haszontalan munkát, midőn az oly sok tévedésre és félremagyarázásra alkalmat szolgáltatott, a halhatatlan brit költő nyomán a világirodalom tulajdonává vált Shylokra vonatkozólag az igazságot igyekszem kideríteni.

*

A »Velencei kalmár« az érdekek, a hagyomány és jog sajátosságos világába vezeti a vele foglalkozót. Sajátosságos világot tár elénk e színmű a középkor elavult maradványaiból, de a melynek az igazságai ép úgy érvényesek ma, mint voltak sok száz esztendő előtt, a mely igazságokat azonban ép úgy elhomályosították a tévedések ma, mint elhomályosították sok száz év előtt.

Nem czélom tüzetes aesthetikai fejtegetést írni, elvégezték azt már mások előttem sokkal jobban, mint én tehetném; csak másolatot nyújthatnék; ámde maradt azok után, miket eddig sokan mondottak, még elég tartózkodni való, s maradt abból, amit mások tévesen mondtak, elég helyreigazítani való. A tartózkodásra és helyreigazításra vállalkozom tehát egy oly darabban szemben, melynek hőstét úgy állítják oda, mint a zsidó fanatikus kegyetlenség és pénzsomj tipikus alakját; de figyelmen kívül hagyják benne és környezetében azt, ami nemcsak

megvilágításául szolgál, hanem egészen más következtésekre juttat bennünket. Némely kritikusknak az eszjárásában nem az előtte fekvő mű iránti fogékonyság eredménye, hanem a visszhatásé nyilatkozik. Nem a költő intencióját olvassuk ki belőle, amint az ő reá hatott, hanem önérzésénél fogva azt, amit ő belevisz. Ez nem lesz soha másképp, mert minden kritikusknak van erős önérzete, önbizalma és önszeretete.

Említsük valaki előtt, legyen az akármilyen nemzetiségű vagy vallású, Shylock nevét, hideg borzongás fut végig tagjain; már rémeket lát maga előtt, már azt hiszi, hogy köszörüli a kést s vágja a font hust testéből. A közhiedelem szerint, amint az a róla megjelent kritikákból kiszivárgott, sőt a mint egyes színészek (Davidson kivéve) játszották, Shylock söpredéke az emberiségnek, undort és utálatot keltő, fanatizmusában visszariasztó. Ha azonban megnézzük az alakot, találunk benne nem egy vonást, amely a Shylockban nyilatkozó s a legmagasabb fokra csigázott bosszuszomjat, ha semmi esetre sem menthetővé, de érthetővé teszi. De ne vágjunk a dolog elé. Elmondom előbb a darabnak rövid tartalmát.

Egy fiatal nemes ember, *Bassanio* Velenczéből Belmontba (egy Velenczétől nem messze eső helység) akar utazni, hogy ott a gazdag *Portia* kezét megkérje. De *Bassanio* vagyontalan s mivel ott mégis rangjához méltóan akar élni, egy jó barátja, *Antonio* kezességét vállal érte a zsidó *Shylock*nál s zálogul husából egy fontot ígér, s irást is ad róla. A határidő 3 hónap. Az alatt elrabolják a zsidó leányát Jessikát, pénzzel és ékszerekkel, s ezért igazságot hiába keres a zsidó. *Bassanio*nak szerencséje van Belmontban. *Antonio* azonban, kinek ezalatt nagy veszteségei voltak, *Shylock*nak nem tud fizetni. *Shylock* az adóslévre támaszkodik, s *Antonio* el van veszve, hogyha valami csoda nem menti meg. *Bassanio* hiába siet a törvényesekhez, négyszer oly nagy összeget ígér, mint amennyiért *Antonio* jót állt, mindhiába, mindhiába! *Shylock* a hust akarja. Csak *Portia* csele menti meg *Antonio*t, s oda érik a dolog, hogy *Shylock*ot mindenétől megfosztják, s azonfelül keresztény-nyé kényszerül lenni.

Ezt a tárgyat a költő tulajdonképen két novellából vette, s a kettőt egymással összeolvasztotta. Az egyik novella középpontja *Shylock*, a melynek forrását helyreigazítjuk majd; a másiknak középpontja *Portia*. Érdekes kis történet ez. *Portia* atyja igen gazdag ember Belmontban. Három szekrénykét készíttetett aranyból, ezüsből és ólomból. Ezeknek a szekrénykének, melyeknek mindegyike felirattal bír, különös tartalmuk és különös rendeltetésük van. Az aranysekreénynek felirata: *Aki engem választ, azt kapja, amit sokan kívánnak*. A szekrény tartalma egy *halálfej*. Az ezüst szekrénykének felirata: *Aki engem választ, megkapja, amit érdemel*. A tartalma egy *bolondfej*. Az ólomszekrényke felirata: *Aki engem választ, mindent feláldoz, amivel bír*; tartalma *Portia* arcképe. Kérő elegendő jött. Az aragoniai herczeg az arany szekrényt választja; a marokkói herczeg az ezüstöt, mindkettő elesik *Portia* kezétől; *Bassanio* azonban az ólomszekrénykét választja, s megnyeri *Portia* kezét, kinek a darabban rokonszenves, de mégis furfangos szerep jut, amelyben megmutatja, hogy az asszony gyakran égy prókátorral felér.

Térjünk most vissza *Shylock*hoz, nézzük meg ennek forrását és a darab többi jellemeit.

A történelmi *Shylock* nem volt zsidó, hanem keresztény. Neve *Paulo Maria Secchi*, gazdag római kereskedő.

Levelét kapott, amelyben az volt megírva, hogy *Dráke Ferencz*, az angol admirális, kinek többi között a krumplit is köszönhetjük, *Hispaniola* szigetén *Szent-Dominico* városát meghódította és gazdag zsákmányra tett szert. Ezt a hirt közölte *Ceneda Simon* zsidó kereskedővel. Ez azonban a hirt nem tartotta igaznak és heves szóváltásba elegendett *Secchi*vel. Végre azt mondá: »Egy font hust adok testemből, hogy ez a hir nem igaz.« *Secchi* válaszolá: »En meg ezer scadet teszek rá, hogy a hir igaz.« *Ceneda* állítása mellett maradt és *Secchi*nek e szavakkal nyújtotta kezét: »Ha tetszik az urnak, irásba foglalhatjuk a fogadást.« *Secchi* ráállott, s így két tanu előtt aláírták az irást a következő tartalommal: Ha nem volna igaz a hir, hogy *Drake* admirális ebben és ebben az időben *Hispaniola* szigetén *Szt.-Dominico* városát el nem foglalta volna, akkor *Paulo Maria Secchi* köteles *Ceneda Simon* zsidónak 1000 scudi készpénzt lefizetni. Ha azonban a hir igaz volna, akkor *Secchi*-nek jogában áll egy font hust jól élesített késsel *Ceneda* testéből kivágni.

Három hónap lefolyása előtt megérkezett a hir, hogy a város elfoglaltatott és kifosztatott. *Secchi* irására támaszkodott és kívánta a hust. A zsidó azonban, ki könnyen érthető okokból nem kívánt megválni a font hustól, 1000 scudit ígért, de *Secchi* hallani sem akart erről. A zsidó kikérte a kormányzónak közbenjárását. Ez *V. Sixtus* pápával tudatta a dolgot; *V. Sixtus* pápa 1585—1590-ig viselte a tiarát. Ez a két perlekedő felet magához hivatta, elolvasta az irást és azt mondá *Secchi*-hez: »Aki fogadásokat tesz, annak teljesítenie is kell azokat. Vegyed tehát késedet és vágd ki jelenlétemben a zsidó testéből e font hust. De hacsak egy csipetnyivel több, vagy kevesebb lesz egy fontnál, akkor könyörület nélkül felakasztatlak. Élesítsétek meg tehát a kést és hozzátok ide a mérleget.« Mikor *Secchi* ezt az ítéletet hallotta, elkezdett reszketni, leborult könnyező szemekkel a pápa lábaihoz és mondá: »Meg vagyok elégedve, szent atyám, s nem kívánok egyebet, mint áldását, s hogy ezt az irást eltépjék.« Ekkor a pápa a zsidót kérdezé: Te is meg vagy elégedve? A zsidó igenlőleg felelt. *Sixtus* azonban azt mondá: »Mi nem vagyunk megelégedve. Minő törvény engedett meg nektek-ilyen fogadást?«

— »A fejedelmek alattvalói közül uruk engedelmével senki sem adhatja el testét akár részben, akár egészben.« Mindkettőt tehát börtönbe vetették. *Sixtus* azt kívánta a kormányzótól, hogy mind a kettő szigoruan megbüntettessék, hogy az ilyen fogadások többé elő ne forduljanak. A kormányzó azt javasolta a pápának, hogy szabjon mindegyikre 1000 scudi büntetéspénzt. De a pápa mindkettőt akasztófára ítélte, mert könnyelmű emberölők. A két fél tekintélyes rokonainak kérésére a halálítéletet előbb gályarabságra változtatta, s mikor már lábaikon volt a láncz, ezt a büntetést is megváltoztatta mindegyik felre nézve 2000 scudi fizetésre, mely összegek a *Di ponto Sixto* kórház felépítésére fordítottak. Így írja le ezt a történetet *Gregorio Leti* »*V. Sixtus* élete: czimű munkájában, melyet újabban *Grätz*, boroszlói tanár, mutatott be teljes világitásban.

A hires angol tengerész *Drake Ferencz* *Dominico*t 1586-ban foglalta el. *Shakespeare*nak *Velenczei Kalmárja* 1594-ben játszatott először és 1600-ban jelent meg először nyomtatásban.

(Folytatása következik.)

ESZTERKA.

Szomorujáték négy fölvonásban.

— Irta: Philippon Lajos. —

— Fordította: Haber Samu. —

(Tizenkettedik folytatás.)

Második jelenet.

Ben József, Eszterka (belép balról, pompásan öltözve, de zsidó népviseletben).

Ben József:

Himmel leánya, — így látlak viszont!

Eszterka:

Köszöntelek, Ben József!

Ben József:

Két év után, melyet leszenvedék,
A harmadik nehéz dologja közt
Epedve várt szavad most újra hallom.

Eszterka:

Örülök. --

Ben József:

Oh, mi szépnek gondolám!

A vándorutamon vigasztalás volt
A Himmelék lakába hogy belépni
Láttam magam egy szép tavasz-napon;
A terhet az könnyíté vállamon,
Ha nap heve sütött, az volt hűsítőm,
A tél fagyában az melengetett:
Ha ugy eléd kerülni volna módom
S áldás gyanánt levetni tudnám terheim —

Eszterka:

Miért valál oly távol, Ben József?
Másként esett vón' — mért hogy nem jövé,
Midőn ugy hittalak, naponta sokszor,
S neved sohajtozám, epedve érted?
Hibás *nem én* vagyok — a sors jelölte
Utam, a kérélest nem ismerő.
A házikónk helyébe jött a börtön
S a börtönöm — király lakába vitt.

Ben József:

Hát adj parancsot jönni menni te,
Ha van magasb erő, amely vezet.
Eszterka, én remegve érzem,
Közelg a mérhetetlen munka díja.
Nem otthonunkba', köznapos világban
Küzdöttem én vesző fajunk javáért,
Hogy sülyedése mélyiből kirántsam
S bár szolga még — új fényt derítsek rája.
Ezért az áldozat tulajdon életem. —

Eszterka:

Oh, volna bár vigasztaló szavam!

(Szünet.)

Ben József:

Itéletórád már küszöbre ért.
Eldől a sorsod, Eszter, s véle népünké.
Eleg erős vagy-é, s a bátorságot
Szivedben érzed-é, hogy állva ott
Bírák előtt, a büntelen szavával
Szemükbe mond: minő gonosz hazugság
Vezette lépre őket fondorul?

Eszterka:

Majd megsegít az isten — s a király
És támaszul közelbe' vagy te is.

Ben József:

S itéletük, ha majd teszen szabaddá,
S isten nevében újra elmehetsz
Amerre vonz a vágyad, mond meg, oh,
Eszterka, istenünkre kérlek itt,
A csöndes erdő otthonát, szegény
Apád sötét odvát választod-é
Lakásodul — avagy csak arra vissz
Utad, hol trónusán a fej'delem
Reád epedve vár, királypalástban?

(Szünet.)

Szavad elállt — e némaság a válasz?
Mi böbeszédü ám e hallgatás!

Eszterka:

Ben József, oh, ne kérdezz, ne légy kegyetlen,
Tud-é szívem felelni önmagának?

Ben József:

Eszterka, tudsz-e róla még, emlékszel?
Midőn a májni Frankfurtból futottunk:
Én árva és te irmagul maradt
Leánya csak árvára vált apádnak.
Ő gyenge agg, mi ifju gyermekek —
A hátamon czipeltelek gyakorta,
Bolyongva sziklaútakon, bozót
Között csapást vérző kezem nyitott,
A harmat ellen, éj mit hullatott,
Kabátomat vetém a gyöngö testre,
Reggel korán a nap előtt szaladtam,
Keresve néktek a falat kenyért;
Magam nem ettem, mindenem od'adtam,
Örömkönyüm folyott, látván örömtök,
S bár lökdösött, megrugdosott a pór,
S kutyát uszított a zsidó gyerekre
Én egyre kértem a falat kenyért,
Mert éhesek valátok, nem nyugodva,
Amig szívük nem esett meg szavamra.

Eszterka:

Hogy elfeledjem ezt, csak nem hiszed?

Ben József

S tudod, midőn a Lech melletti várost
Meglátogatta volt a döghalál
S te és apád e bajba estetek?
A város őslakói szöktek akkor,
Még hitfelünk is mind kivándorolt,
A holtak ott az útakon hevertek,
Magára hagyva volt a nagybeteg,
Mivel halálfi volt, ki rajt' segíteni
Akart. — De én maradtam ágyatok
Körül, a kész veszély el nem zavart,
Csókkal heseltem el halálodat,
Amig beléd az élet visszatért.

Eszterka:

Te, József! —

Ben József:

Oh, enyém, Eszterka, így levél.

Eszterka:

József, no fogj, szökjél velem legott,
Hálátalan szívem bár megszakadna is.

(Folytatása következik.)